

nabo

– nuorten kokemuksia
sosiaalisesta
osallisuudesta
Suomessa

*"Tosi ärsyttävää ku vanhat miehet
totee, et: 'Ymmärtääkö suloinen nuori
nainen tällaista?'"*

– Tyttö, etuoikeutettu kaupunkialue

Nabo – nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta Suomessa

Matilda Wrede-Jäntti

Nabo – nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta Suomessa

Matilda Wrede-Jäntti

ISBN 978-92-893-6449-2 (PDF)

ISBN 978-92-893-6450-8 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/TN2019-556>

TemaNord 2019:556

ISSN 0908-6692

Standard: PDF/UA-1

ISO 14289-1

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2020

Vastuuvapauslauseke

Pohjoismaiden ministerineuvosto on rahoittanut tätä julkaisua. Julkaisun sisältö ei kuitenkaan välttämättä heijasta Pohjoismaiden ministerineuvoston näkemyksiä, mielipiteitä, asenteita tai suosituksia.

Oikeudet ja luvat

Tämä julkaisu on saatavilla Creative Commons Attribution 4.0 International license (CC BY 4.0) -lisenssillä. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Käännökset: Tästä julkaisusta tehtäviin käännöksiin on liitettävä seuraava vastuuvapauslauseke: Käännös ei ole Pohjoismaiden ministerineuvoston tuottama eikä sitä tule pitää virallisena. Pohjoismaiden ministerineuvosto ei vastaa käännöksestä tai siinä mahdollisesti olevista virheistä.

Muokatut versiot: Teoksen muokatuissa versioissa on mainittava alkuperäisen teoksen tekijä ja niihin on lisättävä seuraava vastuuvapauslauseke: Tämä on muokattu versio Pohjoismaiden ministerineuvoston alkuperäisteoksesta. Muokatussa versiossa esiintyvistä näkemyksistä ja mielipiteistä vastaavat ainoastaan muokatus version tekijät. Muokatussa versiossa esitetyt näkemykset ja mielipiteet eivät ole Pohjoismaiden ministerineuvoston hyväksymiä.

Kolmannen osapuolen sisältö: Pohjoismaiden ministerineuvosto ei välttämättä omista koko julkaisun sisältöä. Pohjoismaiden ministerineuvosto ei siksi voi taata, että kolmannen osapuolen sisällön uudelleenkäyttö ei loukkaa tämän tekijänoikeuksia. Käyttämällä kolmannen osapuolen sisältöä hyväksyt oikeuksien rikkomiseen liittyvät riskit. Vastaat itse kolmannen osapuolen sisällön uudelleenkäyttöä varten mahdollisesti tarvittavista luvista ja hankit ne tekijänoikeuden haltijalta. Kolmannen osapuolen sisältöä ovat esimerkiksi taulukot, kaaviot ja kuvat.

Valokuvien tekijänoikeudet (uudelleenkäyttö vaatii erillisen luvan):

Oikeuksia ja lisenssejä koskevat tiedustelut tulee osoittaa seuraavalle taholle:

Pohjoismaiden ministerineuvosto/PUB

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kööpenhamina

pub@norden.org

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimmista alueellisista yhteistyömuodoista. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kööpenhamina

www.norden.org

Pohjoismaisia julkaisuja voi ladata ja tilata osoitteesta **www.norden.org/nordpub**

Sisältö

Alkusanat	7
Tutkijan kiitos	9
NABO- hankkeesta	11
Yhteenvedo	13
Nuoret kokevat olevansa osa suomalaista yhteiskuntaa	13
Vanhemmat ja ystävät tukevat ja auttavat	14
Mikä vaikeuttaa tunnetta sosiaalisesta osallisuudesta (inkluisioista)?	15
1. Taustaa	17
1.1 Tutkimuksen päämäärä	17
1.2 Rajauksia	17
1.3 Tutkimusaineisto, haastateltavien valinta ja aineistonkeruu	18
1.4 Raportointi	20
1.5 Menetelmä	21
1.6 Keskeiset käsitteet ja tulkinta sosiaalisesta osallisuudesta	23
1.7 Raportin rakenne	25
2. Kuuluminen	27
2.1 Vahvasti suomalaisia, joilla voimakas tunneside omaan synnyinpaikkaan	27
2.2 Oma asuinalue koetaan turvalliseksi	29
2.3 Muut yhteisöt luovat osallisuutta ja kuulumisen tunnetta sekä tuottavat elämään merkitystä	31
3. Vaikutusmahdollisuudet	33
3.1 Nuoria on lapsina kuultu kotona, mutta osa kokee yhteiskunnassa ikäsyrjintää	33
3.2 Ulkoisilla puitteilla on vaikutuksia	35
3.3 Vastuunotto ja vaikuttaminen ovat aikuisten tehtäviä	35
3.4 Tekijöitä, jotka rajoittavat nuorten vaikuttamismahdollisuuksia	37
4. Osallistuminen yhteiskuntaelämään	41
4.1 Vapaa-aikaa vietetään, mutta aika ja raha rajoittavat harrastamista	41
4.2 Töitä kyllä saa – mutta minkälaisia?	43
5. Yhteiskunnan tarjoamat palvelut – koulutus, julkinen liikenne ja asuminen	45
5.1 Mahdollisuus kouluttautua omalla asuinpaikkakunnalla vaihtelee suuresti	45
5.2 Asuminen ja terveyspalvelut	46
5.3 Julkinen liikenne on mahdollistaja	49
5.4 Tulevaisuuden näkymät	51
6. Sosiaaliset suhteet ja koettu syrjintä	53
6.1 Perhe tarjoaa asiantuntemusta, käytännön apua ja henkistä tukea	54
6.2 Yhteisöillä on tärkeä ja tukeva tehtävä	55
6.3 Kokemukset syrjinnästä ovat tavallisia	56
7. Ehdotuksia osallisuuden parantamiseksi	61
Lähteet	63
Summary and recommendations	67
Suggestions to make the sense of inclusion stronger among young Finns	69
Liitteet	71

Alkusanat

Nuorilla on Pohjoismaissa yleisesti ottaen edellytykset hyvään elämään. Suuria eroja on kuitenkin niiden välillä, joka voivat hyvin ja niiden välillä, jotka eri syistä kokevat elämässään ulkopuolisuutta. Monet nuoret kokevat voivansa hyvin ja voivansa vaikuttaa oman arkinsa muotoutumiseen, mutta samaan aikaan näemme haasteita kaikissa Pohjoismaissa, ja nämä haasteet ovat samanlaisia joka puolella Pohjolaa. Kaikissa maissa on nuorisoryhmiä, jotka eivät koe kuuluvansa osaksi yhteiskuntaa. He kokevat, ettei heitä kuunnella eikä heitä myöskään oteta vakavasti silloin, kun he osallistuvat julkiseen toimintaan. Tiedämme myös, että paikkakunta, jossa nuoret kasvavat ja asuvat vaikuttaa siihen, millaisia mahdollisuuksia heillä on elää elämäänsä siten kuin he haluavat. Maantieteellinen ulottuvuus vaikuttaa nuoren mahdollisuuksiin riippumatta siitä, asuuko hän maalla, keskisuuressa kaupungissa, heikomman toimeentulon alueilla vai suuressa kaupungissa, jossa on hyvät elinolosuhteet.

Nuoret muodostavat heterogeenisiä ryhmiä, jolla on erilaisia tarpeita. Tiedämme, että on olemassa nuorisoryhmiä, jotka tarvitsevat erityistä tukea, esimerkiksi nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä vaille koulutusta ja työtä, mielenterveysongelmista kärsiviä nuoria, hlbt-henkilöitä ja toimintarajoitteisia nuoria. Saadaksemme tietää lisää meidän tulee keskustella nuorten kanssa, kuunnella heidän näkemyksiään ja analysoida sitä, mitä he kertovat. Aikuisten tulee kyetä tarkastelemaan asioita nuorten näkökulmasta ja nähdä nuoret resurssina ja oman elämänsä asiantuntijoina.

Nabo-projektissa tutkittiin nuorten sosiaalista osallisuutta Pohjolassa. Toisin sanoen kyse oli siitä, miten 16–24-vuotiaat kuvailevat sitä, millaisia mahdollisuuksia ja esteitä he kohtaavat pyrkiessään elämään omannäköistään elämää ja millaisia mahdollisuuksia heillä on vaikuttaa tähän kehitykseen. Osallistava yhteiskunta pyrkii siihen, että kaikilla on mahdollisuus kokea kuuluvansa yhteiskuntaan ja että heillä on yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua sen kehitykseen. Nabo-projektin puitteissa olemme nostaneet esille raportteja, jotka osoittavat miten nuoret kuvailevat sosiaalisen osallisuuden eri alueita Pohjoismaissa, Färsaarilla, Grönlannissa ja Ahvenanmaalla.

Tämä raportti kuvaa nuorten tilannetta Suomessa. Sen tulokset osoittavat, että nuoret ovat tyytyväisiä elämäänsä; he ovat iloisia siitä, että he ovat suomalaisia, suurimmalla osalla on rakastavat ja heitä tukevat vanhemmat, heillä on ystäviä ja he tuntevat kuuluvansa osaksi yhteiskunnan eri osa-alueita. Tästä positiivisesta kokonaiskuvasta huolimatta on olemassa maantieteellisiä tekijöitä, jotka rajoittavat tai vaikeuttavat sitä, että nuoret voivat kokea kuuluvansa osaksi yhteiskuntaa. Maaseudulla julkinen liikenne, opiskelumahdollisuudet ja vapaa-ajan toiminnan tarjonta saavat osakseen kritiikkiä. Samalla monet nuoret kertovat asuinpaikasta riippumatta kokeneensa syrjintää tai joutuneensa kohdelluksi asiattomasti. Näissä kertomuksissa vähemmistöryhmät tulevat selkeästi esiin. Sekä suomenruotsalaiset, maahanmuuttajataustaiset nuoret että

sateenkaarinuoret (hlbt-henkilöt) kuvaavat arkipäiväisissä tilanteissa kohtaamaansa syrjintää.

Tämän raportin on tuottanut Nabo-projekti yhdessä valtiotieteen tohtori, Helsingin yliopiston nuorisotutkija Matilda Wrede-Jäntin kanssa.

Lena Nyberg, pääjohtaja,

Ruotsin nuorisohallitus (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor)

Tutkijan kiitos

Tämän tutkimuksen tulokset perustuvat ryhmähaastatteluihin, jotka on toteutettu loppukeväästä ja alkukesästä 2019. Lämmin kiitos nuorille, jotka ovat osallistuneet haastatteluihin ja jakaneet mielipiteitään ja kokemuksiaan siitä, millaista on elää Suomessa. On ollut antoisaa ja mielenkiintoista osallistua haastatteluihin ja kuulla sekä dokumentoida nuorten näkemyksiä.

Suuri kiitos kuuluu myös tahoille, jotka ovat auttaneet niin tiedottamisessa tutkimuksesta kuin haastatteluiden järjestämisessä. Ilman teidän apuanne haastattelujen järjestäminen, ja näin myös heidän äänensä kuulluksi saaminen, olisi ollut huomattavasti hankalampaa. Erityinen kiitos työpanoksesta menee Emma Ålgarsille sekä nuorisotoimelle Pohjois-Suomen alueella.

Kielentarkastajina ovat toimineet Anna Karmila (suomi) sekä Pirkko Hautamäki (englanti) – suuri kiitos myös heille.

NABO- hankkeesta

NABO – ungas sociala inkludering i Norden, eli NABO – nuorten sosiaalinen osallisuus Pohjoismaissa, on hanke, joka aloitettiin vuonna 2018 Ruotsin ollessa pohjoismaisen ministerineuvoston puheenjohtajamaa. Projektin toteutetaan vuosina 2018–2020 ja sen pyrkimyksenä on lisätä nuorten perspektiiviä sosiaalisesta osallisuudesta Pohjois-massa. Projektin toteutuksesta vastaa projektijohtaja Jeff Jonsson valtionvirasto Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor:ista (MUCF).

Valtionvirasto Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor nostaa esiin ja välittää tietoa kahdella osa-alueella; ruotsalaisesta nuorisopolitiikasta sekä politiikasta, joka koskettaa kansalaistoimintaa eri sektoreilla, esimerkiksi liittyen työhön, asumiseen, koulutukseen, terveyteen, vapaa-aikaan sekä vaikuttamiseen. MUCF:n tehtäväkuvaukseen kuuluu työskentely nuorten näkökumien vahvistamiseksi, varmistuminen siitä, että nuorisoperspektiiviä kehitetään myös muussa viranomaistyössä sekä kuntien tukeminen paikallisen nuorisopolitiikan kehittämisessä.

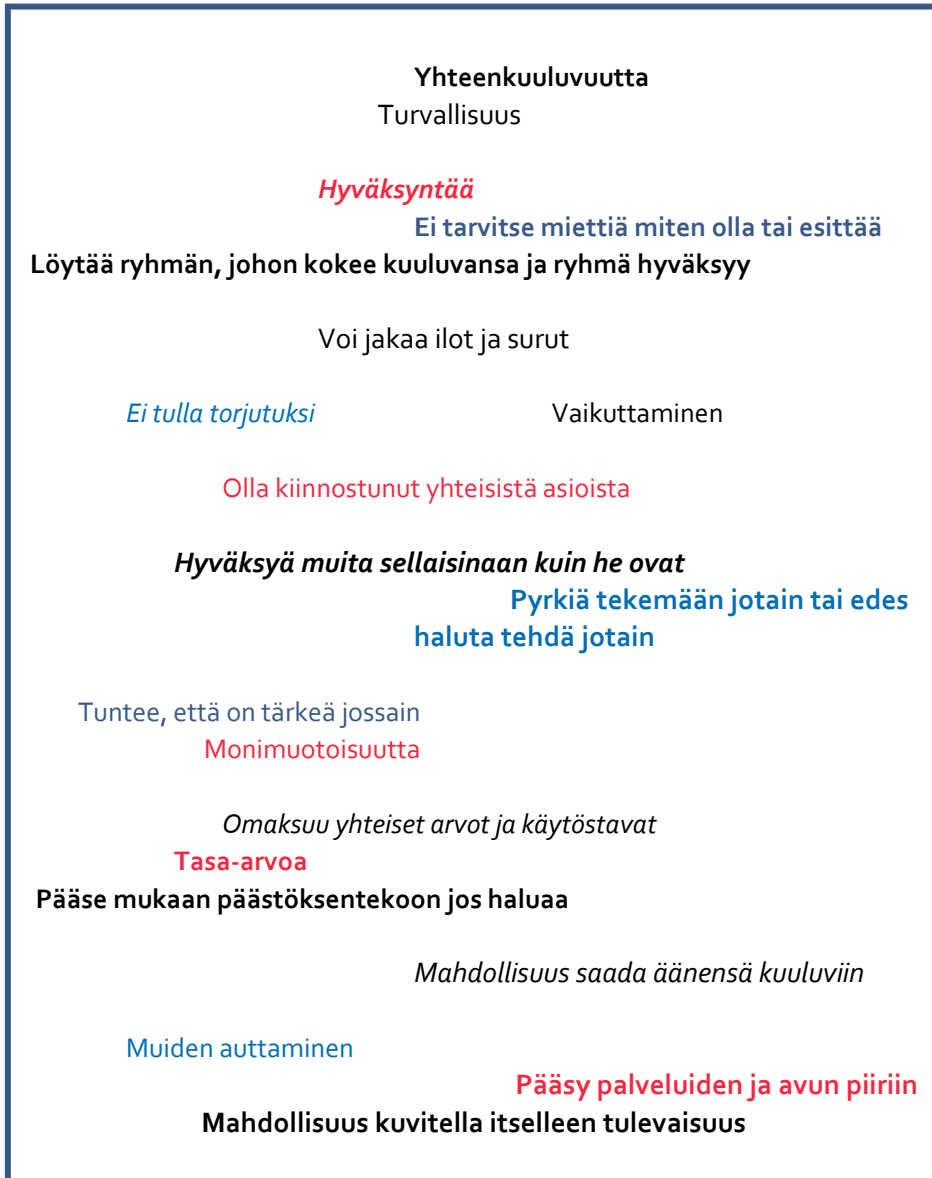
Yhteystiedot:

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Liedbergsgatan 4, Box 206, 351 05 Växjö

Info @mucf.se

Kuvio 1: Esimerkkejä nuorten assosiaatioista¹ käsitteestä ”sosiaalinen osallisuus” (inkluisio)

¹ Tässä raportissa kaikki lainaukset suomenruotsalaisten nuorten ryhmähaastatteluista tutkija on vapaamuotoisesti kääntänyt suomeksi.

Yhteenveto

Nuoret kokevat olevansa osa suomalaista yhteiskuntaa

Moni haastateltu nuori on ylpeä ja iloinen siitä, että on saanut syntyä Suomessa ja yhdistää suomalaisuuden myönteisiin asioihin kuten luotettavuuteen ja puhtaaseen luontoon. Melkein kaikki haastatteluihin osallistuneet nuoret mieltävät itsensä suomalaisiksi, vaikka muutama vähemmistöryhmiin kuuluva kokee, ettei osa valtaväestöstä välttämättä miellä heitä ”oikeiksi” suomalaisiksi. Tämä nakertaa heidän tunnettaan täysivaltaisesta Suomen kansalaisuudesta.

Pieniltä paikkakunnilta kotoisin olevat nuoret näkevät itsensä useimmiten osana suurempaa maantieteellistä aluetta (esimerkiksi Pohjois-Suomea), kun taas kaupungeissa asuvat nuoret pikemminkin viittaavat tiettyyn kaupunginosaan (esimerkiksi Lauttasaari). Nuoret pääkaupunkiseudulla ovat tietoisia eri kaupunginosien statuksesta, mutta haastatellut nuoret puhuvat lämpimästi omasta kaupunginosastaan myös silloin, kun alueen arvostus on heikohko; todetaan, ettei haluttaisi muuttaa sosioekonomisesti arvostetummalle alueelle, sillä siellä ”tuskin tuntisi oloaan kotoisaksi”.

Suurimmalla osalla nuorista on vahva tunneside siihen asuinalueeseen ja paikkakuntaan, jossa ovat kasvaneet. Pieniltä paikkakunnilta kotoisin olevat lähtevät kuitenkin siitä, että paikkakunnalta on muutettava kaupunkiin opiskelemaan sekä mahdollisesti myös työllistyäkseen. Palvelun saatavuus on pienillä paikkakunnilla rajattua; erityisesti julkinen liikenne saa nuorilta kirvelevää kritiikkiä hintatason ja ennen kaikkea harvojen vuorojen takia.

Kaupunkinuoret sen sijaan ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä palveluihin ja eritoten julkisen liikenteeseen, jota jopa kehutaan reittien, aikataulujen ja puhtaudenkin ansiosta. Moni pääkaupunkiseudulla asuva nuori kuitenkin korostaa, että vaikka tarjonta onkin kaupungissa laajempi, niin myös kilpailu on kovempi esimerkiksi opintopaikoista, kun taas vuokra-asuntojen hintataso on pöyristyttävän korkea. Esimerkiksi OECD:n (2019) tuoreen raportin mukaan joka vuosi vain 1/3 hakijoista pääsee sisään yliopistoon Suomessa. Myös Tilastokeskuksen tuore selvitys osoittaa, että vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen vuokrat ovat selvästi kalliimpia pääkaupunkiseudulla kuin muualla maassa; 22,14 euroa neliöltä Helsingissä verrattuna esimerkiksi 12,80 euroon Oulussa tai 14,30 euroon Kuopiossa (Tilastokeskus 2019c).

Nuoret joka puolelta maata ovat pettyneitä pitkiin jonoihin kunnallisiin terveyspalveluihin; tämä koskee aivan erityisesti mielenterveyspalveluja. Sen sijaan nuoret ovat tyytyväisiä, että he pystyvät vapaa-ajallaan suurimmaksi osaksi tekemään sitä mitä haluavat. He kertovatkin harrastavansa suhteellisen paljon; käydään kuntosalilla, pelataan ystävien kanssa jalkapalloa tai soitetaan bändissä, luetaan, ja liikutaan luonnossa. Harrastukset ovat kuitenkin enimmäkseen ei-ohjattua toimintaa. Tämä saattaa selittyä sillä, että haastateltu ryhmä koostuu 17–23 vuotiaista, joille ohjattua

mutta leikkimielistä toimintaa on selvästi vähemmän kuin nuoremmille ikäryhmille. Nuorten mukaan ajanpuute rajoittaa eniten heidän harrastamistaan. Sillä tosin ymmärretään eri asioita; pienillä paikkakunnilla ajanpuute kytkeytyy useimmiten pitkiin matkoihin ja huonoihin joukkoliikenneyhteyksiin, kun taas pääkaupunkiseudulla se liittyy enimmäkseen nuorten opiskeluun ja palkkatyöhön. Vaikka kukaan nuorista ei sano suoraan oman taloudellisen tilanteensa olevan heikko, rahanpuute on toiseksi yleisin syy sille, että jokin harrastus jää toteutumatta. Harrastukset ovat nuorten mielestä kalliita. (Katso myös Haanpää 2019)

Melkein kaikki nuoret ovat sitä mieltä, että he voisivat vaikuttaa yhteiskuntaan, jos haluaisivat. He kuitenkin toteavat, että yhteiskunnalliset asiat eivät yleensä kiinnosta, ja vaikka kiinnostaisivatkin, ei asioiden selvittäminen ja päätöksenteko ensisijaisesti kuulu heille, vaan kokeneemmille ihmisille. Huolestuttava piirre on, että osa nuorista tuntuu karttavan osallistumista poliittiseen toimintaan, sillä he näkevät sen kiinnostavan ”vain tietyn tyyppisiä henkilöitä, joilla on samanlainen ajattelu ja arvomaailma” ja jotka eivät arvosta eriäviä mielipiteitä. Keskusteluista ilmenee myös, että moni nuori ei tiedä, mitkä tahot vastaavat mistäkin asioista. Vaikka nuoret lähtevät siitä, että tieto löytyy netistä, sen löytäminen mielletään hankalaksi. Pitää siis olla todella motivoitunut, jotta ”viitsii moiseen hakuhommaan ryhtyä”.

Vanhemmat ja ystävät tukevat ja auttavat

Suurin osa nuorista kuvaa suhdettaan omiin vanhempiinsa toimivaksi ja jopa lämpimäksi. Lapsuuden perhe ja aivan erityisesti vanhemmat muodostavat suurimmalle osalle nuorista luotettavan ja turvallisen verkoston, joka tarjoaa heille monenlaista tukea; vanhemmat auttavat käytännön asioissa ja neuvomalla ”aikuisten asioissa”, jotka nuorten kertomuksissa usein kytkeytyvät talouteen ja palkkatyöhön. Monelle vanhemmat, erityisesti äiti, tarjoaa myös ymmärrystä ja henkistä tukea, kun elämä tuntuu raskaalta.

Melkein kaikki nuoret mainitsevat ainakin jonkun ystävän tai tärkeän ihmisen, joka tukee ja auttaa. Kaverit ovatkin vanhempia mieleisempiä, kun kaivataan apua netin käytössä, esimerkiksi lippujen ostamisen tai moderniin tekniikkaan liittyvistä seikoista. Toiset nuoret laskevat ystävikseen myös henkilöitä, joiden kanssa he pelaavat säännöllisesti netissä. Erityisesti muista maista kotoisin olevat nettiystävät voivat olla tuttuja monen vuoden takaa, vaikka heitä ei ole koskaan tavattu. Myös erilaiset yhdistykset ja järjestöt, jotka jakavat samoja arvoja (esimerkiksi eläinsuojelu) ja urheiluseurat ovat nuorille tärkeitä. Muutama nuori kuitenkin sanoo, ettei koe kuuluvansa mihinkään yhteisöön. Yksinäisyys onkin suomalaisessa yhteiskunnassa ongelma, johon on viime vuosina kiinnitetty yhä enemmän huomiota. (vrt. esim. THL 2019, Mieli 2019; Helsingin kaupunki 2019)

Mikä vaikeuttaa tunnetta sosiaalisesta osallisuudesta (inkluusioista)?

On asioita, jotka vaikeuttavat nuorten tunnetta sosiaalisesta osallisuudesta. Pienellä osalla haastateltavista nuorista ei ole tunnesidettä kotipaikkakuntaansa, ja osa kertoo, ettei tule kovinkaan hyvin toimeen vanhempiensa kanssa. Yksi nuori sanoo suoraan, ettei hänellä ole ystäviä, eikä hän koe kuuluvansa mihinkään yhteisöön. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole kuitenkaan ollut mahdollista selvittää mahdollisia syitä ulkopuolisuudelle.

Tutkimuksessa haastatellut nuoret nostavat esiin useita seikkoja, jotka heidän mielestään vaikeuttavat osallisuutta suomalaiseen yhteiskuntaan. Pienillä paikkakunnilla asuvat nuoret tuovat esiin liikkumisen hankaluuden. Kun joukkoliikennettä ei käytännössä ole, mahdollisuudet osallistua lähiseutujen harrastustoimintaan ovat rajalliset. Opiskeluvaihtoehtojen puuttuminen tai vähäisyys omalla paikkakunnalla on monelle iso asia; sen takia pitää suhteellisen nuorena muuttaa pois niin kotoa kuin omalta paikkakunnalta kaupunkiin, jossa ei välttämättä ole ystäviä tai edes tuttuja.

Nuoria eri puolilta maata yhdistää pettymys kunnallisiin terveyspalveluihin. Heidän kritiikkinsä koskee erityisesti jonotusaikoja mielenterveyspalveluihin, ja pääkaupunkiseudulla myös hammaslääkäripalvelujen saatavuutta. On myös hankala saada palvelua toisella kotimaisella, ruotsiksi. Maahanmuuttajataustaisille nuorille jatkokoulutuspaikkojen saaminen tuntuu haasteelliselta. Heille sopivia uintivuoroja on myös rajallisesti tarjolla. Sateenkaarinuoret erottuvat usein muista nuorista, sillä moni heistä on joutunut kokemaan, etteivät he sovi joukkoon. Näin esimerkiksi osallistuminen harrastustoimintaan myös kaupungeissa on vaikeaa, sillä itselle sopivia pukeutumistiloja ei välttämättä ole tarjolla urheiluhalleissa, samoin voi olla työpaikoilla. Moni sateenkaarinuori kertoo,kin pitävänsä eri tilanteissa matalaa profiilia, jotta normista poikkeaminen näkyisi mahdollisimman vähän ja heidät jätettäisiin rauhaan.

Valitettavan moni nuori kertoo kokeneensa syrjintää tai joutuneensa epäasiallisen käytöksen kohteeksi. Näissä kertomuksissa vähemmistöryhmät erottuvat muista ryhmistä selvimmin; suomenruotsalaiset ja maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat melkein kaikki joutuneet tilanteisiin, joissa ventovieraat ihmiset julkisilla paikoilla kommentoivat heidän puhettaan ja/tai pukeutumistaan kriittisesti ja kovaan ääneen. Sateenkaarinuoret törmäävät arjessa moninaisiin haasteisiin, kun heille sopivia puitteita ei ole tarjolla; tämä koskee muun muassa wc-tiloja ja pukuhuoneita. Surullisen tavallista sateenkaarinuorten kertomuksissa on myös, ettei terveydenhuollon ammattilaiset ymmärrä tai kuuntele heitä: valtavirrasta poikkeava seksuaalinen suuntaus mielletään usein syyksi mielenterveydellisille haasteille, vaikka nuoret kertovat muiden ihmisten asenteiden heitä kohtaan johtavan ahdistukseen ja näin joskus myös mielenterveydellisiin ongelmiin. Myös kantaväestöön kuuluvat nuoret kertovat kohdanneensa epäasiallista kohtelua; useimmat tytöt jonkinlaista seksuaalista häirintää, ja osa pojista väkivaltaa tai sen uhkaa. Haastatteluissa myös koulukiusaaminen on paikkakunnasta ja sukupuolesta riippumatta yleisesti esiintyvä keskusteluteema.

Nuorten tulevaisuuden näkymät ovat silti suhteellisen myönteiset. He laskevat sen vaaraan, että päättäväisyydellä ja panostamalla löytyy opintopaikka, mielenkiintoinen työpaikka ja vuokra-asuntokin. Tämä vastaa aikaisempia tutkimustuloksia suomalaisnuorten tulevaisuuden näkymistä (Myllyniemi 2017). He mieltävät oman tulevaisuutensa selvästi myönteisemmin kuin muun maan ja maailman. Myös nuorten käsitykset hyvästä elämästä ovat maltilliset ja hyvinkin perinteiset, perhe ja työpaikka ovat keskeisiä (Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017). Voidaan todeta, että haastatteluihin osallistuneet nuoret ovat, kuten muutkin suomalaisnuoret, ammentaneet individualistisen ajattelun, jonka mukaan kaikilla on – ainakin suurin piirtein – samat mahdollisuudet pärjätä elämässä, kunhan heillä on oikea asenne. Näin tämän tutkimuksen pohjalta suomalaisnuoret näyttävät kaiken kaikkiaan suhteellisen tyytyväisiltä elämäänsä sekä mahdollisuuksiinsa vaikuttaa ja toteuttaa itseään toivomallaan tavalla.

Ett svenskspråkigt sammandrag av den finskspråkiga rapporten har getts ut i form av en kortare rapport *”TN2019:555 Nabo – ungas röster om social inkludering i Finland”* (Wrede-Jäntti 2019).

1. Taustaa

1.1 Tutkimuksen päämäärä

Tämä tutkimus muodostaa suomalaisen osan pohjoismaisesta hankkeesta: *NABO – ungas sociala inkludering i Norden*, eli NABO – nuorten sosiaalinen osallisuus Pohjoismaissa. Samanlaisia tutkimuksia on tehty Ruotsin lisäksi Suomessa ja Ahvenanmaalla sekä Norjassa, Tanskassa, Islannissa, Grönlannissa ja Färsaarilla. Suomen osatutkimus on toteuttanut Debatt rf Ruotsissa toimivan Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågorin (MUCF) pyynnöstä. Tutkimuksen on rahoittanut Pohjoismainen Ministerineuvosto.

Tutkimuksessa selvitetään nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta tai nk. inklusiosta eri Pohjoismaissa. Tavoitteena on saada lisää tietoa siitä, miten nuoret kokevat ulkopuoliset vaatimukset ja omat edellytyksensä osallistua yhteiskuntaan viidellä eri osa-alueella, jotka MUCF on tutkimukselle määritellyt. Tämän osatutkimuksen lähtökohta on toimia nuorten äänenkantajana ja kuvata heidän kokemuksiaan sosiaalisesta osallisuudesta tämän päivän Suomessa.

1.2 Rajauksia

Tutkimus kuvaa nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta sellaisena, kuin se muutamissa nuorten fokusryhmähaastatteluissa esiintyy. Tämän laadullisen tutkimuksen tulokset eivät siis ole yleistettävissä koskemaan kaikkia suomalaisnuoria tai heidän mielipiteitään. Se ei myöskään lähesty tematiikkaa määrällisenä ilmiönä. Raportissa ei siis tilastollisesta näkökulmasta oteta kantaa siihen, miten aineellinen hyvinvointi ja olosuhteet jakautuvat suomalaisnuorten keskuudessa eikä myöskään suomalaisnuorten mahdollisuuksiin hyödyntää yhteiskunnan resursseja (vrt. esim. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Sotkanet tilastoja tai Aluehallintoviraston sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotilastot.fi).

Raportin tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten sosiaalinen osallisuus saattaa nuorten silmin näyttäytyä niillä osa-alueilla, joita pidetään oleellisina sosiaaliselle osallisuudelle sekä sen vastakohdalle – ulkopuolisuudelle ja syrjäytymiselle, joista on ollut laajaa yhteiskunnallista keskustelua EU:ssa ja OECD:ssä (esim. OECD 2019). Tutkimusraportti toimii pikemminkin ikkunana, josta lukija näkee esimerkkejä eri ryhmiin kuuluvien nuorten kokemuksista sosiaalisesta osallisuudesta eli inklusiosta. Tämä on tärkeää, sillä nuorten ääni ja kokemukset omasta sosiaalisesta osallisuudesta ovat jääneet vähemmälle huomiolle aiemmissa tutkimuksissa (katso esim. Hipp ym. 2018; Pelto & Moisio 2017; Fangen 2014).

1.3 Tutkimusaineisto, haastateltavien valinta ja aineistonkeruu

Tämän tutkimuksen rakenne ja raportointi pohjautuvat ruotsalaisen NABO-projektin (Saarinen, 2019) käyttämään asetelmaan. Raportti kattaa viisi osa-aluetta: *kuulumisen, vaikuttamisen, osallistumisen, yhteiskunnan palvelut* sekä *sosiaaliset suhteet*, joka sisältää kokemuksia sekä tuesta että huonosta kohtelusta. Tutkimusaineisto perustuu kymmenen fokusryhmähaastattelun tuottamaan materiaaliin, joihin osallistui yhteensä neljäkymmentä suomalaisnuorta eri puolilta maata.

Tutkimusaineisto kerättiin loppukevään ja alkukesän 2019 aikana. Osallistujien ikä vaihteli 17:sta 23:een vuoteen, muutamaa poikkeusta lukuunottamatta. Haastateltaviin otettiin yhteyttä opiskelijajärjestöjen, paikkakuntien nuorisotoimen ja etujärjestöjen (esim. sateenkaarinuoret) kautta.

Haastateltavat valittiin tutkimukseen useiden eri kriteerien perusteella. Ensimmäinen valintakriteeri oli maantieteellinen²; neljä haastatteluryhmää valittiin pieniltä paikkakunnilta ja loput kuusi otettiin kaupungeista. Toinen valintakriteeri liittyi sukupuolijakoon; viisi haastatteluryhmää koostui nk. sekaryhmistä eli nuorista miehistä ja naisista. Yksi ryhmä koostui vain miehistä, kaksi vain naisista, ja kaksi nk. sateenkaarinuorista, jotka eivät välttämättä halunneet luokitella itseään miehiksi tai naisiksi. Lisäksi otannan tuli MUCF:n toiveen mukaan kattaa myös kieliaspekti. Näin valittiin kaksi ruotsinkielistä ryhmää edustamaan maan toista virallista kieliryhmää; yksi poikaryhmä ja yksi tyttöryhmä, molemmat kaupunkialueelta. Näiden ryhmien lisäksi yksi ryhmä koostuu nuorista, joilla on maahanmuuttajatausta. Muutamassa muussa ryhmässä on myös yksittäisiä nuoria, joilla on maahanmuuttajatausta, mutta he valikoituivat mukaan esimerkiksi asuinalueensa sosioekonomisen statuksen perusteella.

MUCF:n antamien ohjeiden mukaan kaupunkialueilla tulisi huomioida myös asuinalueiden sosioekonominen status, jotta ne voitaisiin jakaa etuoikeutettuihin ja ei-etuoikeutettuihin asuinalueisiin. Etuoikeutettuihin alueisiin laskettiin kantakaupungin alue, kun taas ei-etuoikeutetut valittiin erään hiljattain valmistuneen tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudun huono-osaisimmista lähiöistä (Erola ym. 2017). Muutaman ryhmän kohdalla pystyttiin tekemään näin, mutta on huomioitava, että kaikkia MUCF:n esittämiä kriteerejä ei aina ollut mahdollista toteuttaa samaan aikaan kaupunkiryhmien kohdalla. Tämä siksi, että useamman kaupunkiryhmän pääkriteeri muodostui nuorten vähemmistötaustan perusteella, joka ei ole suoraan rinnastettavissa asuinalueeseen. Samaa vähemmistöryhmään kuuluvien nuorten asuinalueiden sosioekonominen status saattoi olla hyvinkin erilainen. Tämän lisäksi moni vähemmistöryhmiin

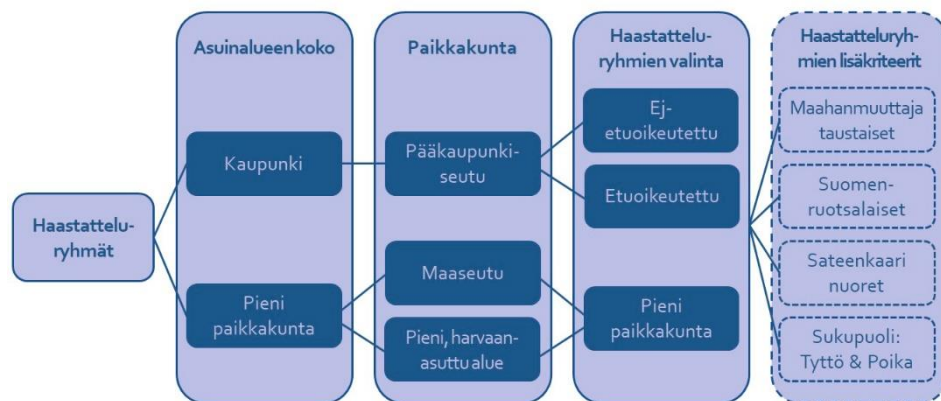
² Suomen virallisen tilaston kuntaryhmittelyn luokittelukriteereinä ovat kunnan taajamaväestön osuus ja suurimman taajaman väkiluku (Tilastokeskus 2019a). Kaupungin ja maaseudun raja ei kuitenkaan ole yksiselitteinen (Tilastokeskus 2019b). Tässä tutkimuksessa on mukana sekä maaseutumaisia kuntia, joiden väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000 että taajaan asuttuja kuntia, joiden väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on vähintään 4 000 mutta alle 15 000. Tutkimuksen kaupungit ovat kaupungeja, joiden väestö on vähintään 100 000 henkilöä.

kuuluvista nuorista tuli keskiluokkaisilta, ei niinkään etuoikeutetuilta tai ei- etuoikeutetuilta, asuinalueilta. Raportissa esiintyvissä värikkäissä ruuduissa, jotka sisältävät lainauksia nuorten puheista, ei siksi ole aina voitu määritellä nuoren asuinalueen olevan joko 'etuoikeutettu' tai 'ei- etuoikeutettu'.

Vastaavalla tavalla nuoren sukupuolta ei ole aina ollut mahdollista kirjata väriruutuun, sillä haastateltujen nuorten ryhmään kuuluu sateenkarinuoria, jotka eivät välttämättä ole halunneet tulla luokitelluksi joko tytöiksi tai pojiksi. Samasta syystä koko aineiston sukupuolijakaumaa ei ole esitetty perinteiseen tapaan, vaan on tyydytty toteamaan, että naisten osuus on hieman miehiä suurempi, ja että haastateltavien joukossa on myös itsensä ryhmään "muu sukupuoli" luokittelevia henkilöitä.

Fokusryhmähaastattelujen koko on tässä tutkimuksessa yleensä ollut neljä henkilöä, vaikka yhdessä ryhmässä oli vain kaksi osallistujaa ja toisessa peräti kuusi. Kuuden hengen ryhmä osoittautui haastavaksi, sillä haastattelun kesto venyi reiluun kolmeen ja puoleen tuntiin. Koska haastattelun teemojen määrä ja laajuus oli etukäteen sovittu MUCF:n kanssa, päädyttiin jatkossa pienempiin haastatteluryhmiin. Näin kaikille haastatteluihin osallistuneille nuorille jäi riittäisi aikaa jakaa omia kokemuksiaan jokaisesta käsiteltävästä teemasta. Ryhmähaastattelujen kesto oli useimmiten reilut kaksi tuntia, mutta yksi haastattelu oli selvästi pidempi ja muutama lyhyempi.

Kuvio 2. Maantieteellinen jako sekä haastatteluryhmät

Haasteita aineistokeruussa

Aineiston keruussa oli vaikeaa löytää pienten harvaan asuttujen paikkakuntien nuorten ryhmiä, sillä kohderyhmänä olivat 17–23 -vuotiaat. Tämän ikäiset nuoret olivat muuttaneet paikkakunnilta pois, yleensä opiskelemaan tai töihin kaupunkiin. Myös ei- etuoikeutettujen alueiden nuorten saaminen mukaan haastatteluihin osoittautui haastavaksi, sillä tutkimusajankohdasta (loppukevät – alkukesä) johtuen oppilaitokset olivat kiireisiä ennen kevätkauden loppumista tai jo kesälomalla. Luonnolliset vaihtoehdot rekrytoinnille oppilaitoksista olivat nuorisotoimi ja harrastustoiminnasta vastaavat järjestöt. Nuorisotoimen kohderyhmää kyseisillä asuinalueilla ovat kuitenkin pikemminkin teinit, ja he

ovat tämän tutkimuksen kohderyhmäksi liian nuoria. Myöskään monet ei- etuoikeutettujen alueiden nuoret eivät osallistu ohjattuun harrastustoimintaan, sillä se on tässä ikähaarissa yleensä suunnattu tositarkoituksella urheileville – ja on tämän lisäksi suhteellisen kallista (vrt. esim. Cammarano 2019; Haanpää 2019).

Vaikka haastateltavien joukosta löytyy eri uskontojen edustajia, omia haastatteluryhmiä ei heistä onnistuttu kokoamaan (vrt. ruotsalainen päätutkimus). Joillain seurakunnilla, jotka täyttivät sosioekonomiset kriteerit, oli vilkasta rippikoulutoimintaa, mutta kirkon ryhmiin ei kyseisten alueiden seurakuntien henkilökunnan mukaan enää juurikaan hakeutunut tämän tutkimuksen kohderyhmään sopivia, hieman vanhempia nuoria. Toisessa uskontokunnassa taas suhtauduttiin epäilevästi ulkopuolisen henkilön pyyntöön koota ryhmä nuoria miehiä haastateltavaksi, siitä huolimatta, etteivät haastattelun ydinkysymykset liittyneet uskontoon. Useamman soiton ja pitkäköiden odotusaikojen jälkeen tapaamista ei saatu järjestettyä. Ryhmästä, jonka nuoria osallistujia yhdistäisi uskonnon tärkeä asema arjessa, jouduttiin näin valitettavasti luopumaan.

1.4 Raportointi

MUCF:n toivomuksesta tiedot esitetään helposti luettavina, joten jako kolmeen maantieteelliseen ryhmään – kaupunki, maaseutu, pieni harvaan-asuttu alue – on tehty mahdollisimman yksinkertaisesti, eikä se suoranaisesti seuraa standardoituja kategorioita. Kaupunkia edustaa pääkaupunkiseutu, joka on jaettu kahteen eri luokkaan tai alueeseen, ”etuoikeutettuun” ja ”ei- etuoikeutettuun” (vrt. Saarinen 2019). Pieni paikkakunta jaettiin ensin maaseutuun sekä pieniin harvaan asuttuihin alueisiin. Nuorten tuotama tieto näillä paikkakunnilla oli kuitenkin niin samanlaista, että se on raportissa yhdistetty yhdeksi kategoriaksi.

Jako etuoikeutettuihin ja ei- etuoikeutettuihin alueisiin seuraa ruotsalaisen emotutkimuksen rakennetta, jossa nuoret haastateltavat on kerätty sekä hyvin että heikommin toimeentulevilta asuinalueilta. Etuoikeutetut nuoret asuvat pääkaupungin kantakaupungin alueella ja ei- etuoikeutettujen alueiden nuoret ovat pääosin kotoisin Helsingissä sijaitsevalta asuinalueelta, joka hiljattain tehdyn selvityksen (Erola ym. 2017) perusteella on yksi kuudesta huono-osaiseksi määritetystä alueesta. Erot näiden asuinalueiden välillä näkyvät tilastoissa muun muassa konkreettisina eroina asukkaiden koulutustaustoissa, ammattivalinnoissa ja palkkatuloissa (vrt. Helsingin kaupungin tilastot). Kuten jo aiemmin mainittiin, moni kaupunkinuori on kuitenkin haastateltu vähemmistötaustansa takia. Näitä nuoria siis yhdistää joku muu tekijä kuin asuinalue. He tulevat sosioekonomisesti hyvin erilaisilta asuinalueilta, vaikka suurin osa on kotoisin keskiluokkaisilta asuinalueilta, ei niinkään etuoikeutetuilta tai ei- etuoikeutetuilta asuinalueilta.

On syytä huomioda, että yhdellä ja samalla asuinalueella voi asua ihmisiä, joiden varallisuus on epätasaisesti jakautunut. Helsinki on tietoisesti pyrkinyt välttämään alueellista segregatiota rakentamalla omistus- ja vuokra-asuntoja samalle asuinalueelle. Helsingissä eri asuinalueiden erot eivät siis ole yhtä suuria kuin monissa suuremmissa

eurooppalaisissa kaupungeissa, esimerkiksi Göteborgissa. Silti tämän tutkimuksen karkeaa jakoa etuoikeutettuihin ja ei- etuoikeutettuihin asuinalueisiin voidaan pitää perusteltuna (vrt. Erola ym. 2017; katso myös Helsingin kaupungin tilastot).

Osa haastateltavista on muuttanut opintojen tai työn takia pääkaupunkiseudulle, vaikka he ovat varttuneet muualla. Nämä nuoret jakavat kokemuksiaan sekä aikaisemmalta että nykyiseltä asuinpaikkakunnalta. Heidän kertomuksensa ovat erityisen kiinnostavia, sillä ne sisältävät vastakohtia ja nuoren itsensä tekemiä vertailuja kyseisten asuinalueiden välillä. Näiden nuorten kertomukset ovat usein moniulotteisempia kuin ne tarinat, jotka pohjautuvat kokemukseen vain yhdestä asuinpaikkakunnasta.

Haastateltaville on luvattu anonymiteettiä, joten heidän kotipaikkakuntaansa ei raportissa mainita. Poikkeuksena on pääkaupunkiseutu, sillä siellä yksittäisten henkilöiden tunnistaminen raportissa esiintyvien lyhyiden anonymiain lainausten muodossa on tutkijoiden käsityksen mukaan käytännössä mahdotonta.

Yllä mainituista haasteista huolimatta tavoite luoda keskenään erilaisia haastatteluryhmiä onnistui suhteellisen hyvin. Nuorten kertomuksista voidaan päätellä, että heillä on esimerkiksi kokemusta psyykkisestä huonovointisuudesta, neuropsykiatrisista toimintarajoitteista, maahanmuuttajataustasta, erilaisista seksuaalisista suuntauksista, kielelliseen vähemmistöryhmään kuulumisesta sekä siitä, että he tulevat hyvin erikokoisilta paikkakunnilta Suomessa. Myös osa pääkaupunkiseudulla asuvista nuorista tulee alueilta, joiden sosioekonomiset taustat eroavat selvästi toisistaan. Voidaan siis todeta, että tämän tutkimuksen haastateltavat koostuvat värikästä ja monimuotoisesta ryhmästä suomalaisnuoria.

Nuoret eivät ainoastaan ole keskenään eri-ikäisiä, vaan heidän joukossaan on eri sukupuoli ja he tulevat erilaisista kodeista, kulttuureista sekä asuinalueilta. Näin ollen he muodostavat tutkimukselle hyvän otoksen, sillä laadullisen tutkimuksen tärkeimpiä tehtäviä on kuvata ja osoittaa usein samaan ryhmään niputettavien henkilöiden keskinäisiä eroja, näkemyksiä ja tulkintoja. Kyse ei siis ole tilastollisesta esiintyvyydestä tai edustavuudesta, vaan laajasta kirjosta esimerkkejä, jotka ovat muutamien suomalaisnuorten tulkintoja omasta arjesta, todellisuudesta ja osallisuudesta. Tämä laadullinen tutkimus tarjoaa maistipaloja ja näkökulmia siitä, miltä arki voi näyttää suomalaisnuorten silmin, kotipaikkakunta, sukupuoli ja vähemmistötausta huomioon otettuna.

1.5 Menetelmä

Tutkimusaineisto koostuu fokusryhmähaastatteluissa tuotetusta tutkimusaineistosta, jota on analysoitu sisällönanalyysillä (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009). Ryhmähaastattelut rakentuvat haastattelurunkoon, joka on kehitetty NABO-projektin ruotsalaisessa päätutkimuksessa (Saarinen 2019, katso myös liite 1). Haastattelurunko muodostuu viidestä osa-alueesta; kuuluminen, vaikuttaminen, osallistuminen, yhteiskunnan peruspalvelut ja sosiaaliset suhteet. Viimeiseen teema-alueeseen sisältyvät lisäksi nuorten kokemukset tarjolla olevasta tuesta ja epäasiallisesta kohtelusta. Nämä viisi osa-alueita avataan raportissa yksi kerrallaan.

Fokusryhmähaastatteluissa haetaan nimenomaan nuoren omaa ääntä, hänen kokemuksiaan omista ja muiden nuorten ehdoista ja edellytyksistä sosiaaliseen osallisuuteen sekä heidän toiveitaan mahdollisten parannusten suhteen. Fokusryhmähaastattelu on tutkimusmenetelmä, jossa osallistujille annetaan mahdollisuus ilmaista itseään omin sanoin, samalla kun kokemusten jakaminen synnyttää vuorovaikutusta ryhmän sisällä. Tämä mahdollistaa merkityksellisten kertomusten syntymisen ja jakamisen. Holstein ja Gubrium (1995) mukaan ryhmähaastattelut ovatkin hyvä tapa tuottaa tietoa, joka jakaa sekä elämäntilanteita että kokemuksia ihmisten arjessa ja haastateltavien omat tulkinnat niistä.

Fokusryhmähaastattelu on menetelmä, jonka tuottaman tiedon validiteettiä pidetään korkeana. Osallistujat voivat ilmaista ja tarkentaa mielipiteitään käsiteltävästä teemasta, joten epäselvyyksien ja väärinkäsitysten riski pienenee verrattuna esimerkiksi kyselylomakkeen avulla kerättyyn tietoon. Kun fokusryhmiä on vähän – kuten tässä tutkimuksessa, jossa niitä on kymmenen – ne eivät edusta kaikkia nuoria. Siksi saatua tietoa ei voida yleistää (Kvale & Brinkmann 2011). Tuotettu tieto tuleekin nähdä kurkistusikkunana, josta voi nähdä vilauksia siitä, miltä kysymykset nuorten silmin näyttävät. Ne siis toimivat hyvinä – mutta eivät edustavina – esimerkkeinä konkreettisesta maailmasta, ja ne on esitetty tavalla, jolla haastateltavat ovat niitä ryhmähaastatteluissa halunneet kertoa. Osallistujien kertomukset edustavat siis heidän omia käsityksiään elämästään.

On syytä korostaa, että vaikka monet haastateltavista tuntuivat kertovan avoimesti kaikista teemoista, emme voi olettaa, että kaikki ovat olleet valmiita jakamaan ryhmässä kaiken kokemansa ja yksityisimmät ajatuksensa. O'Reilly (2012) onkin todennut, että ryhmähaastattelut voivat joissain tilanteissa johtaa pinnallisempiin kertomuksiin, kuin mitä olisi saatu henkilökohtaisissa haastatteluissa. Toisaalta ryhmähaastattelujen etu on, että osallistujat luovat usein yhdessä tiiviin tunnelman. He inspiroivat toisiaan kertomaan ja joskus myös haastamaan toisiaan, jolloin teema tulee käsitellyksi moniulotteisemmin kuin kahdenkeskisissä haastatteluissa.

Kaikki haastatellut nuoret ovat mukana tutkimuksessa vapaaehtoisesti. Heille on kerrottu, mihin tarkoitukseen ja miten tutkimuksen tuloksia tullaan käyttämään. Osallistujille on luvattu anonymiteettiä ja todettu, että he voivat kertoa sen verran kuin haluavat. Tätä seikkaa on korostettu erikseen myös haastattelun aikana kohdassa, jossa keskustellaan epäasiallisesta käytöksestä. Ennen haastattelua osallistujille on lisäksi kerrottu, että heillä on oikeus keskeyttää tutkimus ilmoittamatta siihen mitään syytä. Haastateltavat ovat niin ikään allekirjoittaneet suostumuslomakkeen (liite 3), jossa todetaan, että osallistujat ovat saaneet tietoa tutkimuksesta, tulosten raportoinnista sekä oikeudestaan keskeyttää osallistuminen tutkimukseen.

Tutkimukseen on myös haettu kirjallinen lupa kaikilta niiltä virallisilta tahoilta, joiden kautta osallistujia etsittiin tutkimukseen. Raporttiin osallistujat on anonymisoitu, ja tekstissä esiintyvät nimet ovat keksittyjä. Ryhmähaastattelut on nauhoitettu ja litte-roitu sanasta sanaan.

1.6 Keskeiset käsitteet ja tulkinta sosiaalisesta osallisuudesta

Raportissa tutkitaan nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, eroavatko – ja jos eroavat, miten – nuorten kokemukset toisistaan riippuen paikasta ja sosiaalisesta identiteetistä. Richard Jenkins (2008) kuvaa sosiaalista identiteettiä 'sisäisen ja ulkoisen dialektiikan identifikaationa'. Hänen mukaansa henkilön sosiaalinen identiteetti muodostuu omakuvan ja toisten ihmisten käsitysten vuorovaikutuksesta. Näin ollen sosiaalinen identiteetti ei ole staattinen tila vaan dynaaminen prosessi, joka neuvotellaan aina kaikissa konteksteissa uudestaan. Tässä raportissa identifikaatio ja kategorisoinnit koskevat erityisesti sukupuolta, seksuaalista suuntautuneisuutta, etnisyyttä, äidinkieltä, osallisuutta, elämäntilannetta ja ikää. Raportissa käytetään MUCF:n valitsemaa tulkintaa "inklusoivasta yhteisöstä" (vrt. Curran ym. 2007; katso myös Young 2000; Leemann ym. 2015)

"Osallistava yhteisö on yhteisö, jossa kaikki kokevat sosiaalista inklusiota, ja jossa resursseja on kaikille tarjolla. Jokaisella on myös mahdollisuus omistautua yhteisöelämän eri aspekteille, sekä osallistua aktiivisesti ja vaikuttaa päätöksentekoon, jotka koskettavat itseä ja yhteisöä. Inklusivassa yhteisössä hyödynnetään kaikkien ihmisten oikeuksia ja erilaisuutta sekä kunnioittamista, samalla kun erilaiset syrjivät rakenteet ja käytännöt nostetaan näkyviksi ja niitä vastustetaan." (Saarinen 2019, 19 /suomenkielisen raportin kirjoittajan vapaa käännös)

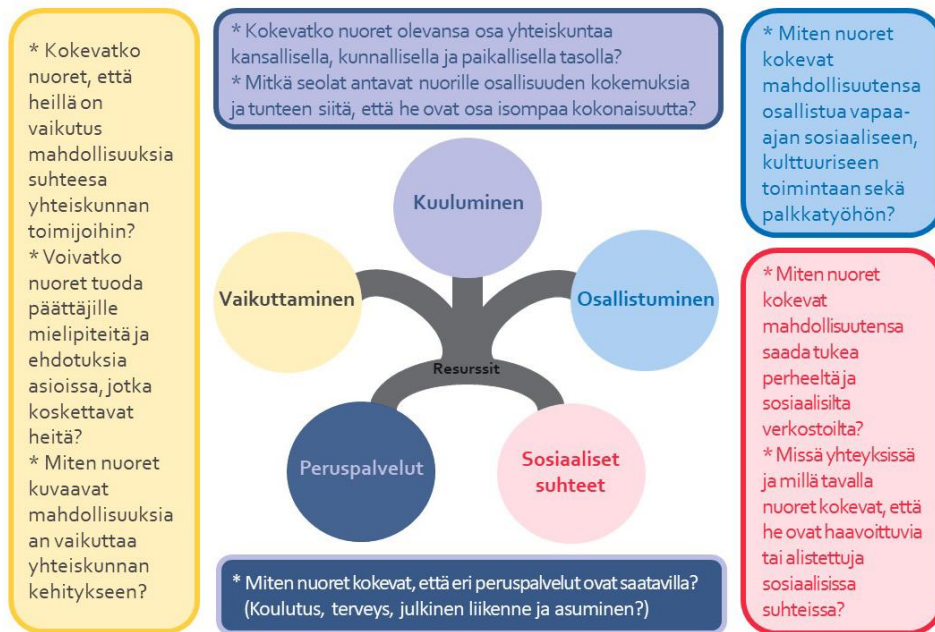
Yllä oleva teksti tulee nähdä ideaalitulana. Sosiaalinen osallisuus (inklusiio) tulee nähdä dynaamisena prosessina, aivan kuten Jenkins (2008) näkee sosiaalisen identiteetin. Tämä merkitsee, että harva ihminen kokee olevansa sataprosenttisesti osallisena kaikilla yhteiskunnan tai yhteisöjen areenoilla. On luonnollista, että monet eivät tunne osallisuutta kaikissa asioissa. Sosiaalista osallisuutta ei siis voida välttämättä tulkita niin, että henkilö joko on tai ei ole osallisena yhteisössä. Sen sijaan kokemus osallisuudesta on kontekstista riippuvaista, ja ihmiset kokevatkin yleensä olevansa enemmän tai vähemmän osallisina yhteisön tai yhteiskunnan eri areenoilla.

Aiempi tutkimus osoittaa, että materiaaliset ehdot vaikuttavat vahvasti ihmisten kokemukseen osallisuudesta (YK 2016; EU 2004). Näissä tutkimuksissa osallisuutta on tutkittu lähinnä määrällisesti. Tilastollista tietoa on materiaalisista ja taloudellisista oloista eri väestöryhmissä, mutta tieto nuorten kokemasta sosiaalisesta osallisuudesta on heille keskeisillä osa-alueilla puutteellista (vrt. Peltola & Moisio 2017; Hipp ym. 2018; Frangen 2014).

Tämä raportti lähtee erilaisista nuorten ryhmistä ja heidän kokemuksistaan osallisuudesta viidellä osa-alueella, jotka liittyvät suomalaiseen yhteiskuntaan. Nämä osa-alueet ovat *kuuluminen, vaikuttaminen, osallistuminen, yhteiskunnan palvelut ja sosiaaliset suhteet*, jotka MUCF:n mukaan ovat nuorille keskeisiä. Raportin analyysi keskittyy ryhmissä esitettyihin tulkintoihin ja kokemuksiin näistä teema-alueista. Niiden samankaltaisuuksia ja eroja vertaillaan keskenään. Raporttiin sisältyy myös kokemuksia eksklusiosta eli ulkopuolisuudesta. Lähtökohtana on aina se, mitä haastatellut nuoret kertovat itsestään ja muista ihmisistä suhteessa haastattelurungossa esitettyihin teemoihin.

Saarinen (2019, 22) on MUCF:n ruotsalaisessa päätutkimuksessa käyttänyt alla olevaa kuviota – kuvio 2 – havainnollistaakseen aiheita, joita se pitää keskeisinä, vaikkakaan ei kattavina. NABO-hankkeen tavoitteena on kuvata kokonaisvaltaisella otteella nuorten sosiaalista osallisuutta. Tutkimus haluaa lisätä tietoa sosiaalisesta osallisuudesta nuorten näkökulmasta, heidän omista edellytyksistään sekä arjessa esiintyvistä esteistä.

Kuvio 3. Nuorten sosiaalinen osallisuus (inkluisio): viisi keskeistä ulottuvuutta (kuvio on lainattu Saarinen 2019, 22)

Kuvio 3 yllä kuvaa, miten tutkimus lähestyy viittä osa-aluetta:

- Ensimmäinen osa-alue liittyy nuorten yleiseen kokemukseen sosiaalisesta osallisuudesta (inklusiosta) eli *kuulumiseen*. Se sisältää kysymyksiä siitä, kokevatko nuoret olevansa osa yhteiskuntaa kansallisella ja paikallisella tasolla. Samalla kysytään, miten kotonaan ja osallisia suomalaisesta yhteiskunnasta he kokevat olevansa.
- Toinen osa-alue sisältää kysymyksiä nuorten mahdollisuuksista *osallistua* yhteiskuntaelämään. Tämä koskee työelämää, vapaa-ajanviettoa, sosiaalista toimintaa ja osallistumista ei-voittoon tavoittelevaan toimintaan.
- Kolmas osa-alue koostuu nuorten kokemuksista, perustuen heidän omiin mahdollisuuksiinsa *vaikuttaa* eri yhteiskunta-alueilla ja niiden eri tasoilla.
- Neljännen osa-alueen kiinnostuksen kohteena on nuorten kokemus *peruspalveluiden saatavuudesta*. Tähän sisältyvät esimerkiksi koulutus, matalan kynnyksen terveyspalvelut ja joukkoliikenne.
- Viides ja viimeinen osa-alue koskee nuorten *sosiaalisia suhteita* ja heidän kokemuksiaan saada tukea lähipiiriltä ja muilta sosiaalisilta verkostoilta. Tähän

osa-alueeseen sisältyvät myös nuorten kokemukset epäasiallisesta käytöksestä tai kiusatuksi tulemisesta.

Tulevissa luvuissa nämä teemat käydään yksitellen läpi kuvailemalla nuorten fokusryhmähaastatteluissa esiintyviä näkemyksiä ja tulkintoja.

1.7 Raportin rakenne

Ensimmäisessä luvussa esitellään raportin tausta, päämäärät, teoria ja metodi. Seuraavassa luvussa

kuvaillaan nuorten kokemukset osallisuudesta eli siitä, miten he kokevat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan, ja miten he mieltävät olevansa osa omaa asuin- aluettaan ja koko Suomea. Luvussa käsitellään myös muuta yhteenkuuluvuutta yhteisiin, joita nuoret itse pitävät tärkeinä.

Kolmannessa luvussa nuoret keskusteleват vaikutusmahdollisuuksistaan. Onko heillä valtaa muokata omaa elämäänsä? Onko heillä mahdollisuuksia tuoda esiin omia mielipiteitään ja toiveitaan päättäjille? Miten he kokevat, että heidän mielipiteisiinsä suhtaudutaan? Luvussa neljä käydään läpi haastateltujen nuorten kokemuksia osallisuudesta yhteiskuntaan. Siinä kuvaillaan, voivatko nuoret mielestään tehdä mitä itse haluavat vapaa-ajallaan, ja mitkä tekijät mahdollisesti rajoittavat osallistumista. Luvussa esitetään myös heidän käsityksiään omista mahdollisuuksista saada työtä. Viidennessä luvussa käsitellään yhteiskunnan tarjoamia palveluja. Tähän lukeutuu palvelujen saatavuus koulutus- ja terveysaloilla, joukkoliikenteessä sekä suhteessa asumiseen. Kuudes luku tarkastelee nuorten saamaa sosiaalista tukea. Tässä kuvataan nuorten mahdollisuuksia käytännön avun saamiseen ja luotettavaan kuulijaan. Lukuun sisältyvät myös nuorten kokemukset kiusaamisesta tai huonosta kohtelusta.

Aikaisemmissa luvuissa esitettyjen tulosten perusteella esitetään viimeisessä eli seitsemännessä luvussa ehdotuksia, jotka mahdollisesti voisivat vahvistaa nuorten sosiaalista osallisuutta suomalaiseen yhteiskuntaan.

2. Kuuluminen

On tärkeää kokea kuuluvansa yhteisöön ja olla osa suurempaa kokonaisuutta. Kuuluminen on myös tunne siitä, että on tarpeellinen, voi itse kantaa kortensa kekoon ja olla muille hyödyksi. Nämä seikat ovat peruspilareita nuorten sosiaalisessa osallisuudessa nk. inklusiossa (vrt. Leemann ym. 2015). Ne myötävaikuttavat myös heidän tahtoonsa tukea sitä poliittista järjestelmää, jonka osa he kokevat olevansa (Easton 1965; Dahlstedt & Ekholm 2018; Dahlstedt & Eliassi 2018; Svensson 2017).

Tässä luvussa tutkitaan, miten haastateltavat nuoret eri puolilta maata kuvailevat kuulumisen tunnetta. Tutkimuksessa asetetaan seuraavia kysymyksiä:

- Kokevatko nuoret olevansa osa yhteiskuntaa sekä kansallisella että paikallisella tasolla?
- Mitkä seikat antavat nuorille osallisuuden kokemuksia ja tunteen siitä, että he ovat osa isompaa kokonaisuutta?

Nuoret keskusteleval kysymyksistä fokusryhmähaastatteluissa. Vastauksista välittyy mielikuva, että nuoret kokevat olevansa suomalaisia ja monella on vahva side omaan synnyinpaikkakuntaan. Tunteet osallisuudesta puolestaan syntyvät nuorten kokemien tärkeiden asioiden ja niiden tuomien ihmisten kautta; eri seurojen ja järjestöjen avulla jaetaan yhteisiä kiinnostusten kohteita ihmisten kanssa, jotka usein mielletään ystäviksi.

2.1 Vahvasti suomalaisia, joilla voimakas tunneside omaan synnyinpaikkaan

Suuri enemmistö haastatelluista nuorista vastaa oitis olevansa suomalaisia; kokemus tuntuu olevan sekä voimakas että itsestäänselvä: "Olen sataprosenttisesti suomalainen!", "Kyllä minä suomalainen olen! Kaikki se sauna ja perkele ja muu!", "Rakastan tätä maata". Nuorten vastauksissa suomalaisuus yhdistyy moneen heille tärkeään ja arvostettuun asiaan, kuten kulttuuriin, turvallisuuteen ja osallisuuteen. Suomesta tykätään, siihen kuullaan ja siitä ollaan ylpeitä. Suomi vertautuu positiivisesti moneen muuhun maahan: "Olen matkustellut jonkin verran ja se on opettanut minua arvostamaan Suomea".

"Ulkomailla voi käydä viikon lomalla. Mut mä haluun ja mä oon niin suomalainen, et mä pysyn täällä ja rakastan olla täällä!"

Poika, pieni paikkakunta

Erona pienten paikkakuntien ryhmiin monessa kaupunkiryhmässä haastatellut nuoret nostavat omaehtoisesti esiin kysymyksen isänmaallisuudesta. He korostavat pitävänsä Suomesta ja kokevat siihen voimakasta yhteenkuuluvuutta. Se ei kuitenkaan tarkoita, että he haluaisivat sulkea rajat tai suhtautuisivat maahanmuuttajiin penseästi. Suomesta pitäminen on heistä aivan eri asia kuin nationalismi tai patriotismi, joita he eivät pidä hyvinä ilmiöinä.

”Mä tunnen, et Suomi on mun kotini. Mä kuulun tähän maahan, ja mä rakastan Suomea sellasella mukavalla tavalla; et on kotonaan ja voi tuntea itsensä turvallisesti.”

Tyttö, etuoikeutettu kaupunkialue

Myös eri vähemmistöihin kuuluvat kokevat enimmäkseen olevansa suomalaisia, sukupuolesta riippumatta. Yksi sateenkaarinuori sanoo olevansa suomalainen, mutta korostaa kuitenkin mieltävän itsensä ”huomattavasti enemmän queeriksi kuin suomalaiseksi”. Myös muutamasta muusta ryhmästä oleva nuori tuo esiin olevansa suomalainen identiteetiltään, mutta lisää, ettei välttämättä silti koe sopivansa suomalaiseen kulttuuriin kovinkaan hyvin. Aineistossa on myös nuoria, jotka kertovat, että moni kantaväestöön kuuluva, itseään ”oikeana” suomalaisena pitävä, ei tunnu heitä hyväksyvän, tai ainakin kyseenalaistavan heidän suomalaisuutensa. Ulkomailla syntyneet, mutta Suomen kansalaisuuden omaavat tummaihoiset nuoret sanovat esimerkiksi, että heidän ihonvärinsä tarkoittaa käytännössä, ettei heitä koskaan nähdä ”oikeina” suomalaisina. Tämä voi myös koskea suomenruotsalaisia nuoria pääkaupunkiseudulla, vaikkakin nämä nuoret kuuluvat kantaväestöön. Esimerkiksi suomenruotsalainen tyttö, joka on muuttanut opiskelemaan pääkaupunkiseudulle, kertoo jäävänsä monesta paitsi heikokkon suomen kielensä takia, vaikka Suomi on virallisesti kaksikielinen maa; usein kunnan tai valtion virastoissa ei kielilaista huolimatta saa palvelua ruotsiksi. Se, ettei tule huomioiduksi samalla tavalla kuin muut suomalaiset, voi nakertaa tunnetta, jonka mukaan on ja haluaa olla suomalainen.

”Multa menee paljon tietoo ohi koska en puhu suomea. Tai siis, kyllähän mä puhun suomea mut lukeminen suomeks vie mult paljon enemmän aikaa ku omalla äidinkielellä. Et kyllähän mä työskentelen suomeks mut eihän se vaivattomasti ja helposti käy. Olis usein tehny mieli vaihtaa englantii ku käy viranomasten luona. Siks et haluu olla varma siitä, et on ymmärtäny kaiken oikein. On se vähä pelottavaa mennä esimerkiksi lääkäriin tai asioida viranomasten kaa eikä ymmärtää ihan kaikkee mitä he sanoo... Sun suomalaisuuttas kyseenalaistetaan; Mikset sä puhu suomea jos oot suomalainen!?” Ja sellasii asioit.”

Suomenruotsalainen tyttö, kaupunki

Nuoret vastaavat olevansa vahvasti suomalaisia, ja he pitävät myös synnyinpaikastaan ja kokevat yhteenkuuluvuutta sen kanssa. Sen sijaan vastaukset vaihtelevat sen suhteen, miten he mieltävät laajemman lähiseudun. Pienillä paikkakunnilla asuvat tai sieltä kotoisin olevat nuoret voivat hyvinkin laajentaa ”omaa” aluettaan esimerkiksi niin, että he sanovat olevansa kotoisin Pohjanmaalta (verrattuna esimerkiksi Etelä-Suomalaisiin). Suurin osa kaupunkilaisista nuorista taas on varsin tietoisia eri asuinalueista kaupungin

sisällä. He sanovat harvoin olevansa osa laajempaa aluetta. He eivät välttämättä määrittele itseään helsinkiläisiksi, vaan haluavat täsmentää, millä Helsingin alueella he asuvat. He ovat pikemminkin ”Larusta” tai ”Itiksestä” kuin Helsingistä.

2.2 Oma asuinalue koetaan turvalliseksi

Ryhmähaastatteluissa osallistujat kertovat olevansa kotonaan omalla asuinalueellaan. Riippumatta sukupuolesta ja asuinpaikasta suurin osa haastatelluista kuvaa asuinalueensa turvallisenä, hyvänä ja viihtyisenä paikkana. Erityisesti lapsuuden asuinalue yhdistetään tuttuun ja turvalliseen; naapurit tunnetaan, heitä tervehditään ja heitä koetaan tunnetuksi yhteiskuuluvuutta.

”Siis mä kyl viihdyn tosihyvin X:s [kaupunkialue]. Et en mä edes haluis muuttaa mihinkään Y:hyn [toinen kaupunkialue]. Ku mä en kyl yhtää tuntu itteni kotosaks siel, niitte ihmiste kaa.”
Tyttö, ei-etuokeutettu

Kaupungissa eri asuinalueet näyttäytyvät tärkeinä; nuoret tuovat selkeästi esiin eroja eri asuinalueiden välillä ja niiden arvostuksessa. On huomionarvoista, että nuoret määrittelevät oman alueensa hyväksi, vaikka se tilastojen valossa luokiteltaisiin vähemmän arvostetuksi alueeksi esimerkiksi asuntojen hintatason mukaan.

Kaikki haastateltavat nuoret puhuvat nykyisestä asuinalueestaan turvallisenä, mutta heidän kertomuksissaan kotoisuus yhdistyy etupäässä paikkaan, jossa he kasvivat ja kävivät koulua. Nuoret, jotka ovat muuttaneet muualle esimerkiksi opiskelemaan, kuvaavat lapsuuden maisemiaan kotoisiksi. Suhteellisen uusi asuinalue taas mielletään pikemminkin tilapäisenä paikkana, jossa asutaan opiskelujen ajan. Tämä ei ehkä ole yllättävää, sillä muualta kaupunkiin muuttaneet ovat asuneet uudella paikkakunnalla vasta suhteellisen lyhyen aikaa verrattuna lapsuuden kotipaikkakunnalla vietettyihin vuosiin. Kaupunkiasuminen mielletään usein anonyymiksi, eikä suomalaisessa kaupunkikulttuurissa välttämättä oleteta uusien asukkaiden tutustuvan naapureihin. Koiranomistajat ovat poikkeus, sillä lemmikkien säännöllinen ulkoiluttaminen yhdistää samalla asuinalueella asuvia. Heillä on ainakin yksi yhteinen ajanviettotapa ja kiinnostuksen kohde; tosin vain muuta haastatelluista nuorista omistaa koiran.

Vasta hiljattain muuttaneet nuoret eivät kommentoi uutta asuinaluettaan kovin kaan yksityiskohtaisesti. He eivät tunne aluetta tai nykyisiä naapureitaan hyvin. Kuukaan haastateltavista nuorista ei kuitenkaan yhdistä omaa asuinaluettaan turvattu-muuteen tai varsinkaan väkivaltaan. He kokevat liikkumisen turvallisenä myös iltaisin ja öisin, riippumatta siitä, ovatko he kotoisin suurelta tai pieneltä paikkakunnalta. Miellenkiintoinen havainto on kuitenkin, että siitä huolimatta, että yhdellä suulla sanotaan, että oma asuinalue on turvallinen, erityisesti pojat antavat tästä poikkeavia esimerkkejä. He kertovat syyttä joutuneensa vaikeuksiin ja siitä, kuinka heidän naispuoliset ystävänsä eivät välttämättä jaa käsitystä turvallisuudesta kaupungista.

Osa nuorista toteaa, että suuressa kaupungissa pitää käyttää maalaisjärkeä ja välttää pimeitä puistoja ja paikkoja, joilla on taipumusta kerätä ympärilleen ”epämääräisiä tyyppejä”. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi rautatieasemat. Kaupunkiryhmissä sekä tytöt että pojat kertovat, että tytöt kokevat poikia enemmän turvattomuutta. Konkreettisista tilanteista, joissa nuori olisi joutunut uhan tai väkivallan kohteeksi, kertoo kuitenkin vain muutama poika.

”Must Helsinki on tosi turvalline kaupunki, mut mä tiedän myös, et kaikki ei oo sitä mielt. Oon puhunu tyttöystävän kaa ja on alueita, jotka ei hänest todellakaa tunnu turvallisilt. Sellaset klassiset paikat ku pimeet kujat, jos ei liiku muit ihmisii.”

Poika, kaupunki

Turvattomuus yhdistyy kaupunkilaisnuorten puheessa kuitenkin myös väkivaltaan tai sen uhkaan mutta ei sen sijaan juurikaan omaisuusrikoksiin. Kansallisessa suomenruotsalaisessa Nuorisobarometrissa (Wrede-Jäntti ym. 2018) eri puolilta maata tulevat vastaajat ilmoittavat kokeneensa huomattavasti enemmän häirintää tuntemattomilta kuin tutuilta – ja valitettavasti yhtä paljon tai enemmän tuntemattomilta aikuisilta (!) kuin saman ikäisiltä henkilöiltä. Kuvio toistuu myös tämän haastattelututkimuksen kohdalla. Ei- etuoikeutetuilla asuinalueilla nuoret näkevät oman alueensa ihmiset – myös rauhattomat henkilöt – pikemminkin turvana. He voisivat tarvittaessa puolustaa nuoria muilta alueilta tulevia vastaan.

”Mäki oon samaa mielt. Kyl Helsinki on suhteellise turvalline paikka. Vaik oon ollu ulkona ihan joka paikas, ainaki keskustas, oon tuntenu oloni turvalliseks. Mut kyl mä oon kans ollu tilanteis. Yks kerta mut pahoinpideltii nii, et mun piti mennä ambulanssil. Mä olin vaan vääräs paikas väärää aikaa.”

Poika, etuoikeutettu kaupunkialue

Maaseutunuorten kertomuksista pelko puuttuu kokonaan, paitsi yhden tytön kertomuksessa. Koettu uhka on siis tällä tyystin erilainen kuin kaupunkioiloissa. Tutkimuksessa maaseudulla asuvan tytön mainitsema uhka on myös suhteellisen teoreettinen, eikä se muodostu muista ihmisistä vaan luonnossa liikkuvista villieläimistä.

”No esimerkiks nii ratikkapysäkil yöll. Jos tulee joku juopunu mies jonku naisen luo eikä kukaan tee mitään.”

Tyttö, etuoikeutettu kaupunkialue

Haastatellut nuoret eivät juurikaan puhu muualla asuvien ihmisten ajatuksista heidän omaa asuinpaikkaansa kohtaan. Monilla heistä on silti selkeä käsitys siitä, että eri asuinalueet eroavat toisistaan. Oma asuinalue nähdään yleensä hyvänä – jollei parhaimpana. Myös moni ei- etuoikeutetulla asuinalueella asuva nuori toteaa, ettei kokisi oloaan mukavaksi muualla eikä haluaisi muuttaa, ainakaan sosioekonomisesti selvästi poikkeavalle alueelle, vaikka sitä yleisesti pidettäisiinkin arvostetumpana asuinalueena.

”Joo, ei silleen oikeestaa mikkään muu pelota – paitsi jotkut karhut. Eikä niitäkää oikeestaa tarvis pelätä. Et tääl voi iltamyöhäänki käyä kävely.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Jälleen kerran sateenkaarinuoret erottuvat muiden nuorten ryhmistä. Pelkästään heidän olemassaolonsa tuntuu herättävän ärtymystä ja aggressioita joissakin, useimmiten tuntemattomissa henkilöissä. Sateenkaarinuori toteaa, ettei hän mielellään tuo itseään esiin ottamalla kantaa asioihin. Hän toivoo näin välttävänsä ärsyttämästä ihmisiä, jotka saattaisivat kohdella häntä epäasiallisesti. (Katso myös luku 3: Vaikutusmahdollisuudet).

2.3 Muut yhteisöt luovat osallisuutta ja kuulumisen tunnetta sekä tuottavat elämään merkitystä

”Mä pelaan tosipaljon PokemonGo:ta. Meil on porukas tosihyvä yhteishenki, siel mis mä asun. Et on yhteys, ku toistasataa tyyppii pelaa, nii päivittäi. Mut et en mä muute koe olevani osaa X:a [kaupungin osaa pääkaupunkiseudulla]. Et mä voisin iha yht hyvin asuu jossai muual pääkaupunkiseutuu. Tai muuttaa toisee maaha. Et ei mikää mua sido sillee Suomeen.”

Tyttö, Ei- etuoikeutettu kaupunkialue

Aiemmissa luvuissa olemme kuvanneet nuorten osallisuutta kansallisella ja alueellisella tasolla. Ryhmähaastatteluissa keskusteltiin myös siitä, mihin muihin yhteisöihin nuoret kokevat kuuluvansa. Melkein kaikki nuoret kertovat kuuluvansa johonkin laajempaan yhteisöön, jonka he kokevat hyvinkin merkitykselliseksi ja tärkeäksi omassa elämässään. He mainitsevat esimerkiksi urheiluseurat, kulttuurijärjestöt ja uskonnolliset järjestöt. Lisäksi nuorten puheissa esiintyy paljon epävirallisia kaveriporukoita omalla asuinalueella sekä sosiaalisessa mediassa. Kavereiden kanssa esimerkiksi soitetaan bändeissä, lauletaan ja pelataan jalkapalloa lähialueen hiekkakentällä tai metsästetään PokemonGo hahmoja. Haastateltavien joukosta löytyy myös nuoria, jotka ovat paljon verkossa ja pelaavat suhteellisen paljon nettipelejä. Joukkuepeleistä nuoret ovat löytäneet oman, yleensä aika tiiviin ja suhteellisen pysyvän ryhmän, joka koostuu nuorista eri puolilta maailmaa. Nämä pelikaverit mielletään läheisiksi ja tärkeiksi ystäviksi, vaikka heitä ei ole koskaan fyysisesti tavattu. Peliporukoista muodostuu paikallisuudesta riippumattomia transpaikallisia yhteisöjä, joilla voi olla hyvinkin tärkeä merkitys osallisuuden tunteisiin, vaikka ne eivät välttämättä muodostu nuorten tärkeimmiksi sosiaalisiksi verkostoiksi.

”Mä oon ollu siin porukas siit lähtien ku mä olin jotai 12 vee. Et ne on ihmisii, joit mä oon tuntenu netis. Et mä en oo niit koskaa tavannu oikeestaa. Mut et mä oon pelannu niitte kaa ja tuntenu niit melkee puolet mun elämäst.”

Poika, kaupunki

Kun keskustellaan yhteisöllisyydestä, osa nuorista mainitsee työporukat. Toiset ovat olleet mukana koulun oppilasjärjestössä ja osa kuuluu tälläkin hetkellä opiskelijajärjestöihin. Monet mainitsevat myös opiskeluun liittyvät epäviralliset ryhmittymät. Myös aatteelliselle pohjalle rakentuvaan toimintaan osallistutaan, mutta vain yksi nuorista on aktiivinen puoluepolitiikassa.

Nuoret nauttivat yhdessä tekemisestä – jopa kamppailusta hyvien asioiden puolesta. Se antaa elämälle merkityksen ja luo tunteen vaikuttamisesta. Näihin ideologisiin ryhmiin lukeutuvat muun muassa eläinsuojeluyhdistykset ja ympäristöaktivismi.

Tässä aineistossa sateenkaarinuoret korostavat oman etujärjestönsä tärkeyttä, erityisesti osallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kohdalla ja osoituksena siitä, että on normaali. Monet sateenkaarinuoret tuntevat olevansa erilaisia ja valtavirrasta poikkeavia. Tämän lisäksi heihin on usein kohdistunut paljon ennakkoluuloja myös heille läheisiltä ihmisiltä; ”Esimerkiks mun äiti on sanonu homofoobisii asioit”. Moni sateenkaarinuori on usein kokenut ulkopuolisuutta. Oman etujärjestön tarjoama hyväksyntä ja lämpö nousevat heidän tarinoissaan voimakkaasti esiin. Jotkut jopa viittaavat etujärjestöön omana perheenään: ihmisryhmänä, jossa he vihdoinkin voivat olla omia itsejään.

”Tää [sateenkaarinuorten paikka] nii mä koin heti itteni hyväksytyks tääl. ... Et tääl o semmone hyväksytty olo. Ku siis tosi moni ihmine o kokenu ei-hyväksytyks tulemist, nii siks tää o sellane erityisherkkä alue... Et mä saan tääl elää sellases täydellises pikku hyväksyntäkuplas.”

Sateenkaarinuori, kaupunki

3. Vaikutusmahdollisuudet

Tässä luvussa tutkitaan, miten nuoret eri puolilta maata näkevät omia mahdollisuuksiaan vaikuttaa yhteiskuntaan. Tutkimuksessa asetetaan seuraavia kysymyksiä:

- Miten nuoret kuvaavat mahdollisuuksiaan vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen?
- Voivatko nuoret tuoda päättäjille mielipiteitä ja ehdotuksia asioissa, jotka koskettavat heitä?

Kysymyksiä voidaan fokusryhmähaastatteluissa. Niissä nuoret puhuvat muun muassa siitä, miten he kokevat tulleen kuulluksi omassa lapsuuden kodissaan, ja miten he näkevät mahdollisuutensa muovata omaa elämäänsä. Tulosten perusteella yleinen mielikuva on, että nuoria on kotona kuultu heille tärkeissä kysymyksissä. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen osalta nuoria kiinnostavat eniten paikalliset kysymykset. Suomessa toimii nuorisovaltuustoja, joita on tutkimuksessa (Kettunen, 2018; katso myös Honkatukia & Nieminen, 2017) kehitetty sekä niiden yleisen olemassaolon vuoksi että siksi, että niiden kautta nuoret ovat saaneet toteutettua jokin oma hankkeen. Tähän tutkimukseen osallistujat eivät kuitenkaan maininneet nuorisovaltuustoja. Haastateltujen nuorten kanta oli, että mikäli he haluaisivat, he kyllä voisivat vaikuttaa – mutta he pitävät yhteiskunnallista vaikuttamista etupäässä heitä vanhempien tehtävänä.

3.1 Nuoria on lapsina kuultu kotona, mutta osa kokee yhteiskunnassa ikäsyryjä

Suurin osa haastatelluista nuorista on oman kertomuksensa mukaan tullut kuulluksi lapsuuden kodissaan, erityisesti asioissa, jotka heitä aikanaan kiinnosti. Näin he kertovat saaneensa päättää tai ainakin vaikuttaa asioihin, jotka ovat liittyneet heidän omaan huoneeseensa, sen sisustamiseen ja osittain myös sen siisteyteen. Heidän ruokatoiveensa ja kiinnostuksensa eri harrastuksista on mahdollisuuksien mukaan huomioitu, samoin kuin heidän toiveensa perheen mahdolliseen lomanviettoon.

Useissa ryhmissä haastateltavat pitivät ikää tärkeänä tekijänä päätöksiin osallistumisessa, erityisesti kotona. Mielenkiintoisesti osa nuorimmista sisaruksista kertoo, että heidän mielipiteensä on huomioitu nimenomaan siksi, että ovat perheiden kuopuksia. Samalla moni esikoisista toteaa, että vanhemmat ovat kuunnelleet heitä eniten, koska he ovat lapsista vanhimpia.

Ikää ei mainita tekijäksi ainoastaan kotioiloissa; se nousee esiin myös muissa yhteyksissä, mutta nyt syrjinnän näkökulmasta (katso myös luku 6: Sosiaaliset suhteet ja koettu syrjintä). Jotkut nuoret kokevat helposti tulleen väheksytyiksi sen takia, että heiltä kat-

sotaan puuttuvan elämäkokemusta. Tosin yksi nuori toteaa, että näinhän asian laita onkin – ei nuorille ole kovin paljon elämäkokemusta karttunut. Siitä ollaan silti yhtä mieltä, että myös nuorten mielipiteisiin tulisi suhtautua kiinnostuksella ja kunnioituksella.

*"Tosi ärsyttävää ku vanhat miehet totee, et: 'Ymmärtääkö suloinen nuori nainen tällaista?'"
Tyttö, etuoikeutettu kaupunkialue*

Eräs poika antaa esimerkin siitä, miten "vanhemmat huonotuuliset rouvat" ottavat itselleen oikeuksia. Hän kertoo joutuneensa pian muuton jälkeen naapurirouvan "kuulusteltavaksi" taloyhtiön pihassa: "Asutko tässä talossa? Missä rapussa? Milloin tähän muutit?". Poika toteaa, että vastaava tilanne tuntuisi aivan absurdilta, jos hän tenttaisi epäilevään ja tiukkaan sävyyn rouvaa tämän asumisesta omassa pihapiirissään. Myös kaupunkilaisten tyttöjen ryhmässä ikä nousee esiin yhdistettynä sukupuoleen. Useampi tyttö kertoo, ettei heitä ole otettu tosissaan siksi, että he ovat nuoria naisia. Sen sijaan, että kuunneltaisiin mitä he sanovat, huomio kiinnitetään – tai ainakin puheessa viitataan – heidän ulkonäköönsä. Jos kommenttiin epäasiallisuudesta huomauttaa, saa vain toisen vastaavan tilalle: "Olet niin ihastuttavan näköinen kuin suutut!". Yksi nuorista naisista puhuu jopa siitä, että seinä on noussut pystyyn, kun hän on yrittänyt saada ääntään kuuluville.

*"Et on itsestä kii, et onks aktiivine. Et haluaks ihan oikeesti saada jotai aikaseks?"
Poika, etuoikeutettu kaupunkialue*

Monet haastatelluista nuorista ovat antaneet äänensä translain ja tasa-arvoisen avoliittolain puolesta, sekä avohakkuista vastaan, mutta myös allekirjoittaneet kansalaisaloitteita ja Amnestyn vetoomuksia. Lukuisat ovat osallistuneet mielenosoituksiin. Osallistuminen ja yhdessäolo on tuntunut hyvältä ja mielekkäältä. Eräs tyttö toteaa, että jo osallistuminen mielenosoitukseen on arvokasta, sillä oikeus mielipiteen ilmaisuun ei ole itsestään selvyyttä kaikkialla maailmassa. Kuitenkin useat nuoret toteavat pettyneenä, että vaikka ovat sankoin joukoin osallistuneet mielenosoituksiin ja ilmaisseet mielipiteensä – esimerkiksi ilmasto- tai eläinsuojelukysymyksissä – se ei ole tuottanut muutoksia toteutettuun politiikkaan. Tämä on murentanut muutamien nuorten uskoa omiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa. Huolestuttavaa on, että pieni osa ilmaisee kyseen olevan näennäisdemokratiasta, jossa päättäjät kysyvät kansalaistoiveita, mutta todellisuudessa asia on jo päätetty, eikä lausutuilla mielipiteillä ole merkitystä lopputulokseen.

*"Mä en usko, et niit [päättäjiä] hirveest kiinnostaa. Tai mä luulen, et mä voin sanoo niille, et mä en haluu niit taloja siihen. Mut mä veikkaan et ne on jo jossai suunnitelmas ja ne sit varmaan kyl tulee siihe."
Tyttö, kaupunki*

3.2 Ulkoisilla puitteilla on vaikutuksia

Ulkoisilla puitteilla on usein merkitystä nuorten kokemaan mahdollisuuteen vaikuttaa. Esimerkiksi jo perheen koko voi olla hyvin ratkaiseva; suuressa perheessä on monta mielipidettä, joten perheenjäseniltä vaaditaan enemmän kompromisseja. Myös kriisitilanteet, kuten vanhempien avioero, ovat voineet myötävaikuttaa siihen, että nuoret ovat saaneet tai joutuneet ottamaan enemmän vastuuta. Samalla he ovat saaneet enemmän vaikutusvaltaa arjessa.

Itsekseen asuvat nuoret kokevat, että he saavat itse päättää omasta arjestaan. Silti he korostavat, että heitäkin sitovat erilaiset olosuhteet ja velvollisuudet. Rajoittavia tekijöitä voivat olla terveydelliset tekijät tai lemmikkieläimen omistaminen velvoitteineen.

*”Mul on kyl sellane mielipide, et jossai asuinalueil se ensisijaisuus – prioriteetit – voi olla erilaiset. Et mitä priorisoidaa; terveyspuolt vai toiminnan kehittämist, koulutust vai vapaa-aikaa ja mille kohderyhmälle?”
Tyttö, ei- etuoikeutettu kaupunkialue*

Hieman yllättäen muutamat nuoret etuoikeutetuilta asuinalueilta nostavat esiin sosio-ekonomisen taustan merkityksen: vuokralaisilla on paljon vähemmän sanottavaa esimerkiksi taloyhtiön asioissa, kuin osakkeenomistajilla. Haastateltavien joukossa on myös nuoria, jotka asuvat opiskelija-asuntoloissa. He kokevat kuuluvansa epäoikeutettuun ryhmään, sillä heidän oletetaan muuttavan pois muutaman vuoden kuluttua. Sen takia ajatellaan, etteivät taloyhtiön asiat kiinnosta heitä, joten heiltä ei kysytä juuri mitään. Myös tyttö ei- etuoikeutetulta kaupunkialueelta pohtii asuinalueen tai kaupungin merkitystä ja kuinka sen päättämät sisäiset tärkeysjärjestykset näkyvät niin kaupunkikuvassa kuin omalla asuinalueella.

3.3 Vastuunotto ja vaikuttaminen ovat aikuisten tehtäviä

Tutkimuksen fokusryhmähaastatteluiden perusteella nuoria kiinnostavat eniten paikalliset kysymykset. Esimerkiksi oman asuintalon asiat kiinnostavat jossain määrin, mutta mitä laajemmaksi maantieteellinen alue piirretään, sitä vähemmän kiinnostusta se herättää. Samalla nuorten näkemys omasta itsestään potentiaalisina vaikuttajina pienenee.

*”Noku itel ei oo semmost palaava tahtoo päästä vaikuttamaa tällasii yleisii asioihi.”
Tyttö, pieni paikkakunta*

Nuoret toki kertovat, että he vaikuttavat yhteiskuntaan käymällä äänestämässä ja osallistumalla mielenosoituksiin. Muutama kertoo myös käyneensä allekirjoittamassa kansalaisaloitteen. Nyt vaikuttamismahdollisuuksista kuitenkin piirtyy hieman erilainen kuva. Asuinpaikasta riippumatta suurin osa nuorista kertoo, että he kyllä

voivat vaikuttaa – tai tarkemmin ilmaistuna, voisivat vaikuttaa, *mikäli haluaisivat*. Keskustelujen aikana käy ilmi, etteivät nuoret koe edes omaan lähiympäristöön vaikuttamista kovin ajankohtaiseksi. Kyse ei ole siitä, etteikö välitettäisi, mutta nuoret eivät koe aktiivisen puuttumisen ja asioiden ratkomisen olevan ensisijaisesti heidän tehtävänsä tai velvollisuutensa, tai heidän vastuullaan. Yksi nuori kiteyttääkin asian hyvin toteamalla, ettei hänen mielessään edes ole käynyt, että hän voisi tehdä jotain rikkoutuneen valopylvään korjaamiseksi.

”Mut se, et ite en niiku tiää, koenko tarpeelliseksi. Luotan niiku siihe, et ne ketkä noist asioist päättää iha ammatiksee, työksee, nii ne sitte hoitaa.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Haastattelujen perusteella muodostuu siis kuva, etteivät nuoret näe yhteiskunnallisiin asioihin puuttumista omana tehtävänä. Heidän mielestään yhteiskunnassa on muita kokeneita tahoja ja ryhmiä, jotka ovat tottuneita kantamaan vastuuta ja tekemään päätöksiä. Nuoret odottavat tekoja, mutta eivät itse ole asennoituneet niin, että ryhtyisivät toimimaan, yrittäisivät vaikuttaa, vaatisivat tai ottaisivat vastuuta esimerkiksi omaan asuinalueeseen, rakentamiseen, yleiseen viihtyvyyteen tai vaikkapa bussien aikatauluihin liittyvissä kysymyksissä. Näistä teemoista keskusteltaessa monet viittaavat ikäänsä. Vaikka he ovat jo virallisesti täysi-ikäisiä ja valtaosa on muuttanut pois lapsuudenkodista, he eivät pidä ikäistensä osallistumista kokouksiin tai päätöksiin ajankohtaisena; ”se ei kerta kaikkiaan tunnu hyvältä idealta”.

Suurin osa haastatelluista nuorista tuntuu ajattelevan, että vaikuttaminen asioihin ja niistä päättäminen on aikuisten asia. Heidän antamistaan esimerkeistä käy ilmi, että kyllä hekin sitten ajan myötä tulevat toimimaan samalla tavalla kuin tämän päivän aikuiset – mutta nyt, ollessaan nuoria, sitä ei tarvitse itseltään edellyttää. Heidän kertomuksissaan henkilö, joka puuttuu asioihin, näyttäytyy usein turhankin tiukalta, jopa pikkumaiselta ihmiseltä – ”vanhemmalta rouvalta”, joka näkee asiakseen vartioida muita ja jakaa heille elämänoppeja.

”[Nuori] ei varmaan koe sitä velvoitteena; et kuuluu jokaisen kansalaisen saada äänensä kuuluville, et vois vaikuttaa asioihin ja näin.”

Tyttö, ei- etuoikeutettu kaupunkialue

Kaikki nuoret eivät kuitenkaan tätä näkemystä allekirjoita. Ainoa haastatelluista nuorista, joka on puoluepoliittisesti aktiivinen, toteaa että keskimäärin Suomessa on melko hyvät vaikutusmahdollisuudet paikallispolitiikassa, olipa nuorempi tai vanhempi. Hänestä kysymys on pikemminkin siitä, ovatko nuoret löytäneet niitä keinoja, jotka kuitenkin ovat kaikkien täysi-ikäisten kansalaisten käytettävissä.

Melkein kaikissa haastatteluissa nuoret mainitsevat muutamia asioita, joihin he ovat pystyneet vaikuttamaan. Selvää on kuitenkin, että nämä asiat ovat heistä pieni-muotoisia, vaikkakin sinänsä tärkeitä. Kyse on muun muassa uusista lajitteluroskakatoista, joihin sekajätteen, sanomalehtien ja pahvin lisäksi on omat keräilyastiat niin

lasille, biojätteelle kuin muoville sekä metallille. Sateenkaarinuoret kertovat myös onnistuneensa saamaan tiettyihin tiloihin sukupuolineutraaleja wc-tiloja.

3.4 Tekijöitä, jotka rajoittavat nuorten vaikuttamismahdollisuuksia

Fokusryhmähaastattelut antavat osittain ristiriitaisen kuvan nuorten vaikuttamismahdollisuuksista. Koetaan ikäsyrajintaa, eivätkä aikuiset kunnioita tai ole kiinnostuneita nuorten mielipiteistä. Toisaalta sanotaan aika suoraan, ettei päätöksenteko ja siihen kuuluva byrokrania kiinnosta, ja päätöksenteosta vastaaminen onkin aikuisten tehtävä ja velvollisuus.

”Mut sitte sitä tietoo on jotenki hämmäntävämpi löytää. Et kuka just päättää? Et en mä ees tiää, et kuka päättää juuri siit tietyst asiast.”

Nuori, kaupunki

On hyvä ymmärtää, mitkä seikat nuorten mielestä muodostuvat esteiksi kuulluksi tulemiselle ja vaikuttamiselle. Haastatteluista selviää, että monet nuoret eivät tiedä, mitkä olisivat oikeita vaikutuskanavia. He eivät ole kovin varmoja, mihin viranomaiseen voisi tai pitäisi olla yhteydessä erilaisissa kysymyksissä. Silti nuoret sanovat olevansa vakuuttuneita siitä, että tarvittava tieto löytyy muun muassa netistä. Oma epätietoisuutta ei nähdä suurena ongelmana, sillä tieto on saatavana, jos viitsii nähdä vaivaa sen löytämiseksi. Nuoret tavallaan muokkaavat kysymyksen uusiksi ja muodostavat siitä teknisen haasteen: oikeilla työvälineillä tarvittavan tiedon voi hakea itselleen netistä.

Haastatteluista käy ilmi, että monet nuoret kokevat tiedon hankkimisen monimutkaisena ja työläänä. He eivät tiedä, mikä viranomaistaho hoitaa mitäkin asiaa, eivätkä he hahmota nettisivujen hakulogiikkaa, vaikka ovatkin vakuuttuneita siitä, että tarvittava tieto löytyy kunnan tai kaupungin kotisivuilta. Yksi nuori kiteyttää sanomansa näin: ”No ku mä en tiedä näist hirveesti”. Yleiseksi käsitykseksi tuntuukin muodostuvan, että pitää olla todella kiinnostunut, jotta selvitystyö ja yhteydenotto ovat työpanoksen arvoisia. Yksi nuori kuitenkin kiittelee, että bussipysäkillä Helsingissä löytää helposti tiedon siitä, mihin voi ottaa yhteyttä, jos huomaa jonkin asian olevan rikki: ”Silloin voi vaan pistää tekstarin, et moi, pysäkil numero X lamppu on rikki!”.

Lisäksi ryhmähaastatteluissa tulee esiin, että moni nuori kokee viranomaisten informoivan liian myöhään yhteisistä asioista. Nuorten mielestä tietoa saa vasta kun asiat on jo päätetty ja päätöksistä uutisoidaan.

”Onko koskaa kysytty mielipidet? Ööh, en muista. Saattaa olla, et on ollu joku HSL:n juttu, joku liikennekysely - sillo ku asuin viel Lauttasaares, jonne tuli Länsimetro. Et siit saatto tulla jotai? Postis lähettii ehkä joku? Joku hämää mielikuva mulla on sen täyttämisestä, mut seki ny on sit ainoo. Ei kyl mitää asuinalueeseen liittyvää; ei mitää sellast.”

Poika, etuoikeutettu kaupunkialue

On merkittävää – ja ikävää – todeta, että kaikki nuoret kaikissa ryhmähaastatteluissa vastaavat kielteisesti kysymykseen, onko heidän mielipidettään kysytty asioissa, jotka liittyvät heidän asuinalueeseensa tai lähiympäristöönsä. Heiltä ei ole koskaan kysytty mitään esimerkiksi rakentamisesta. Julkisesta liikenteestä ainoastaan osa pääkaupunkiseudulla asuvista nuorista mainitsee länsimetroon liittyvän kyselyn. He kuitenkin toteavat pettyneinä, että monista kovaäänisistä valituksista huolimatta heidän – eikä aikuistenkaan – kriittisiä mielipiteitä kuultu.

Huolestuttavasti ryhmähaastatteluissa sanotaan muutamaa otteeseen, että kunnallispolitiikkaan ja päätöksentekoon osallistuminen houkuttelee vain tietyn tyyppisiä ihmisiä, jotka jakavat saman arvomaailman. Toisissa ryhmissä myös päätöksentekotilaisuuksia pidetään sellaisina, joissa soraäänä ei haluta kuulla. Joissain ryhmissä tuodaan esiin käsitys siitä, että suomalainen päätöksentekokulttuuri ikään kuin edellyttää konsensusta, joten omia mielipiteitä ei saa nostaa esiin.

*”Nii yleensä ne, jotka haluaa sinne vaikuttamaan, nii niil on valmiina sellane sama aate.”
Tyttö, pieni paikkakunta*

Tähän tematiikkaan liittyy myös ilmiö, jonka toinen tyttöryhmistä nostaa esiin. He eivät halua, että heidät mielletään valittajiksi tai ihmisiksi, jotka aina keksivät syitä olla tyytymättömiä. Siksi he kertovat, että jättävät kriittiset kommenttinsa mieluummin sanomatta, varsinkin jos ne voitaisiin nähdä kohdistuvan johonkin henkilöön.

Myös vähemmistönäkökulma vilahtaa esiin. Esimerkiksi nuori queer-henkilö kertoo, ettei hän ole mielellään aktiivinen oman alueensa asioissa, koska haluaa välttää huomion herättämistä. Huomio voisi helposti johtaa siihen, että hänet määritellään poikkeavaksi eikä häntä hyväksytä. Hän korostaa, että omassa kodissa on tärkeää saada olla rauhassa, ja siksi hän valitsee yleensä matalan profiilin välttääkseen leimatuksi tulemisen. Suomessa onkin viime aikoina käyty yleistä keskustelua häirinnästä ja uhkista, jotka suunnataan niin poliittikoihin kuin toimittajiinkin.

*”On paljon ihmisii, jotka on kanssa eri mieltä monestaki asiast. Ku on näi nuori ja näi queer, nii ei kannata näyttää naamansa ja ottaa riskii, et joku tekee jotai, joka saa sut tuntemaa turvattomuutta omas kodissas – paikas, joss sun pitäis saada voida hyvi. Et on parempi vaa pysyy omas himas. Ei miettii tai välittää talosta, asuinalueesta tai mitä kunnass tapahtuu.”
Sateenkaarinuori, kaupunki*

Samantyyppinen kuva esiintyy haastatteluryhmissä pääkaupunkiseudulla vähemmistöön kuuluvien suomenruotsalaisten keskuudessa. Osallistujien suomenkielentaito vaihtelee suuresti. Osa tulee kaksikielisistä perheistä, joissa on aina puhuttu toisen vanhemman kanssa suomea, toisen ruotsia. Osa taas on ”ummikko” suomenruotsalaisia, joiden suomen kieli on pitkälti kouluopetuksen varassa. Jotkut eivät osaa suomea kovinkaan hyvin. Nuorten kokemuksen mukaan valtaväestön lähtöoletuksena on kuitenkin

kin, että ”kaikki puhuvat suomea, jos vain haluavat”. Henkilöä, joka puhuu julkisissa tiloissa ruotsia, pidetään hankalana. Ikään kuin hän tahallaan vaikeuttaisi asioita ja vaatisi itselleen erityiskohtelua yrittäessään puhua äidinkieltään tai saadaakseen palvelua toisella kotimaisella. Siksi ruotsia kotikielensä puhuvat kokevat huomion herättämisen epämiellyttäväksi. He, jotka eivät osaa ilmaista itseään sujuvasti ja osuvasti suomeksi, kokevat muuttuvansa muiden silmissä poikkeaviksi sekä myös myyttien värjäämiksi; hyvin toimeentuleviksi. Huono suomi saattaa johtaa pelkoon asiattomista kommenteista, joten oma mielipide jätetään mieluummin ilmaisematta.

Poikien kaupunkiryhmässä keskustellaan yleisemmällä tasolla vaikutusmahdollisuuksista. He toteavat, ettei vain yksi henkilö voi – eikä ehkä pitäisikään voida – vaikuttaa asioihin paljoakaan. Tarvitaan suurempi ryhmä tueksi, jotta voidaan todella vaikuttaa ja muutoksia saadaan aikaiseksi, olipa kyse suuremmasta tai pienemmästä asiasta.

”Se on myös vähä masentavaa, ku näkee et tosi moni valittaa eikä halua metroa ja kaikkee sitä minkä se toi mukana. Mut silti mitää ei tapahtunu. Ei kuunneltu ihmiste mielipiteit.”

Poika, etuoikeutettu kaupunkialue

Demokratialle haasteellista on, että monet haastatelluista nuorista kokevat, ettei vaikuttaminen ole heidän tehtävänsä ja toisaalta, mikäli kuitenkin toimisivat ja yrittäisivät vaikuttaa päätöksentekijöihin esimerkiksi osallistumalla mielenosoitukseen, heitä ei oteta tosissaan muun muassa siksi, että ovat nuoria. Kumpikaan seikka ei tue nuorten kiinnostusta osallistua vaikuttamiseen ja päätöksentekoon.

Voidaan todeta, että nuorten tulkinta ”poliittisesti aktiivisesta henkilöstä” on kaipaako.

Ryhmähaastatteluissa vain yksi ilmoittaa olevansa poliittisesti aktiivinen tai edes kiinnostunut politiikasta. Keskustelujen aikana selviää kuitenkin, että hyvin monella haastatteluihin osallistuneella on mielipiteitä – usein suhteellisen vahvojakin – kysymyksistä, jotka tutkija luokittelee poliittisiksi. Haastatteluissa käydään hyvinkin vilkasta keskustelua esimerkiksi joukkoliikenteestä. Se on kaupunkinuorten mukaan todella hyvä ja toimiva, kun taas pieniltä paikkakunnilta kotoisin olevat nuoret luokittelevat sen vaatimattomaksi tai jopa ”olemattomaksi” ja ”umpisurkeaksi”.

Haastateltavilla on myös vahvat mielipiteet esimerkiksi tasa-arvo- ja syrjäytäkysymyksiin. He siis ottavat selkeästi kantaa erilaisiin poliittisiin kysymyksiin, mutta eivät itse luokittele niitä poliittisiksi. Poliittinen toiminta yhdistyy heidän ajatusmaailmaansa puoluepolitiikaksi, jota valtaosa nuorista ei pidä kiinnostavana.

4. Osallistuminen yhteiskuntaelämään

Vapaa-ajan toiminta on tärkeää, jotta nuoret voivat kehittää sosiaalisia taitojaan ja tuntea yhteenkuuluvuutta. Nämä tekijät ovat tärkeitä, jotta aikuisena voisi osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Suomessa on viime vuosina puhuttu ”harrastuskuusta”, kun opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen nimitti työryhmän selvittämään, miten jokaiselle lapselle ja nuorelle voitaisiin taata mieleinen harrastus (Yle 2017; OKM 2017; Virta ym. 2017). Äskettäin valmistuneen Nuorisotutkimusverkoston ja -seuran tutkimusraportti on selvittänyt lasten ja nuorten harrastamisen ja harrastustarjonnan yhdenvertaisuutta Suomen kunnissa (Haanpää 2019).

Tässä luvussa tarkastellaan nuorten vapaa-ajanviettoa, kuten osallistumista liikuntaan tai aatteelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen toimintaan. Myös palkkatyö sisältyy tähän lukuun, vaikka se on erilaista kuin muut mainitut yhteisölliset toiminnot, sillä palkkatyöllä on sosiaaliturvajärjestelmämme kautta vaikutuksia moneen taloudelliseen tekijään pidemmällä tähtäimellä. Palkkatyö tarjoaa tekijälleen monia yhteenkuulumisen mahdollisuuksia, joten tässä luvussa palkkatyötä lähestytään polkuna yhteiskuntaelämään.

Nuorten mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaelämään tarkastellaan seuraavan kysymyksen kautta:

- Miten nuoret kokevat osallistumisen vapaa-aikana sosiaaliseen toimintaan, kulttuuriin tapahtumiin, aatteelliseen toimintaan ja palkkatyöhön?

Fokusryhmähaastattelujen perusteella piirretty kuva, jonka mukaan nuorilla on suhteellisen hyvät osallistumismahdollisuudet vapaa-ajallaan. Vaikka kaikki nuoret tiedostavat, että työpaikkoja ja harrastusmahdollisuuksia on kaupungeissa enemmän kuin pienillä paikkakunnilla, ajatus oman asenteen merkityksestä elää vahvana.

4.1 Vapaa-aikaa vietetään, mutta aika ja raha rajoittavat harrastamista

Nuoret pienillä paikkakunnilla ja kaupungeissa kertovat haastatteluissa, että he voivat pitkälti tehdä mitä haluavat. He viettävät paljon aikaa ystäviensä parissa ja harrastavat ei-ohjattua toimintaa kuten liikumista, tietokoneella pelaamista ja käsitöitä. Pienillä paikkakunnilla ohjattu toiminta on rajallisen tarjonnan takia vähäisempää kuin kaupunkialueilla. Haastateltavat nuoret pienillä paikkakunnilla eivät kuitenkaan suoranaisesti

valita tekemisen puutetta, vaikka toteavatkin, että ohjattua harrastustoimintaa on rajoitetusti; he sanovat, että liikkuvat luonnossa, katsovat filmejä, viettävät kavereiden kanssa aikaa tai auttavat muita käytännön asioissa.

”No mä tuota ulkoilen, tykkään luonnossa oleskella ja tuota jonkin verran teen käsitöitä. Ja sitte aika paljon autan ihmisiä; et poikaystävän kotona on maatila, nii siel aika paljon sitte vapaa-aikana käyn tai käyään auttamassa. Ja sitte tuota sarjoja seurailen ja kavereitten kanssa sitte jonki verran.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Monet nuoret mainitsevat rahan rajoittavana tekijänä harrastamiselle, koska se on usein kallista. Tämä koskee erityisesti liikunta- ja musiikkiharrastuksia, samoin kuin ratsastamista. Kesällä olisi myös mukava käydä musiikkifestivaaleilla, mutta liput ovat kalliita.

”Mun harrastus, mitä mä oon harrastanu kymmenen vuotta, on sen verran kallis tääl, et on täysin mahdoton rahallisesti opiskelijana sitä ite kustantaa.”

Nuori, kaupunki

Urheilun suhteen erityisesti kaupunkinuoret toteavat, että jos haluaa mukaan joukkueille, niihin on todella panostettava ja oltava lisäksi lahjakas. Leikkimielistä urheilua ei nuorille aikuisille juuri ole tarjolla, varsinkaan sisätiloissa kuten esimerkiksi urheiluhalleissa.

”Vapaa-ajalla teen opiskeluun liittyviä tehtäviä ja käyn töissä ehkä neljä-viis kertaa viikos. Ja sit mä juhlin aika paljon. Et kyl mä käyn välil punttiksel mut et en mä sitä harrastukseks kutsuis. Mun harrastus on mun työ.”

Suomenruotsalainen tyttö, kaupunki

Nuoret mainitsevat ajanpuutteen rajoittavan heidän vapaa-ajantoimintaansa jopa rahapulaa enemmän. Vaikka nuoret sekä pienillä paikkakunnilla että kaupungeissa viittaavat ajanpuutteeseen, ilmiö näyttäytyy erilaisena. Kaupunkinuorten kertomuksissa ajanpuute selittyy sillä, että opiskelu sekä, yleensä osa-aikainen, palkkatyö syövät valtaosan ajasta. Opiskelu mielletään myös työtehtävänä, joka on luonteeltaan prosessinomainen. Sitä on vaikea rajata ajallisesti pienemmiksi – esimerkiksi työpäivän mittaisiksi – kokonaisuuksiksi. Luentojen jälkeen päivän varsinainen työ vasta alkaa: on luettava, analysoitava ja kirjoitettava raportteja. Nämä muodostavat tehtäväkokonaisuuksia, joita on ajallisesti haasteellista hallita, sillä ne eivät valmistu päivässä. ”Opinnot eivät ikinä lopu”, kuten yksi naispuolinen haastateltava asian ilmaisee. Näin aikaa, jonka opiskelevat ja työssäkäyvät nuoret itse määrittelevät varsinaiseksi vapaa-ajaksi, jää vain vähän.

”Tanssiminen voisi olla ihan mukavaa, mut tääl ei oo kauheesti vaihtoehtoja.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Pienillä paikkakunnilla asuvat nuoret taas viittaavat ajanpuutteella useimmiten siihen, ettei paikkakunnalla ole harrastusmahdollisuuksia tai -tarjontaa. Heidän pitäisi lähteä muualle harrastamaan. Se vie aikaa ja on usein myös konkreettisesti haastavaa, sillä julkinen liikenne kulkee harvoin ja sitä pidetään kalliina. Teoriassa voi siis olla mahdollista harrastaa toisella paikkakunnalla, mutta matka vie harvojen bussivuorojen takia helposti puoli päivää, vaikka varsinainen harrastustoiminta kestäisi vain 45 minuuttia.

Sateenkaarinuorten kertomukset erottuvat muiden nuorten tarinoista siinä, että heidän ryhmäkeskusteluissaan esiintyy usein pettymystä käytännön järjestelyihin. Sopivien tilojen löytäminen on usein heille mahdotonta, sillä omalle ryhmälle ei ole osoitettu pukuhuonetta. Muut harrastajat saattavat myös tulkita sateenkaarinuoren kuuluvan eri pukuhuoneeseen kuin siihen, minkä hän itse mieltää omakseen. Vaatteiden vaihto tai suihkussa ja vessassa käyminen muodostuvat näin esteeksi osallistua erilaisiin harrastuksiin.

Lisäksi muutama nuori pieneltä paikkakunnalta mainitsee yksinäisyyden; kun ei koe kuuluvansa mihinkään yhteisöön eikä ole kaveria, jonka kanssa tehdä asioita, monet potentiaaliset tavat viettää vapaa-aikaa jäävät pelkäksi haaveeksi. Yksinäisyys onkin suomalaisessa yhteiskunnassa huolenaihe, johon kiinnitetään entistä enemmän huomiota, sillä yksinäisyyteen yhdistyy paljon huonovointisuutta. Pitkään kestänyt yksinäisyys voi lisätä psykososiaalista huonovointisuutta ja heikentää itseluottamusta. Lukiolaisista puolestaan vajaa 14 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 12 prosenttia potee yksinäisyyttä. Yksinäisyyden kokemus on myös yleisempää Helsingissä kuin koko maassa kaikilla oppiasteilla. (THL 2019; katso myös Mieli 2019; Nuorisotutkimusverkosto 2017 sekä Helsingin kaupunki 2019)

4.2 Töitä kyllä saa – mutta minkälaisia?

*”Jos ei kiinnosta se, et mikä se työpaikka on, nii kyllähän sitä sit saa aika nopeesti.”
Nuori, kaupunki*

Nuoret pitävät työnsaantimahdollisuuksia suhteellisen hyvinä – jos on valmis ottamaan vastaan ihan mitä työtä tahansa. Vastauksissa ei ole eroja sukupuolten välillä. Myöskään paikkakunnalla ei tunnu olevan suurta vaikutusta vastauksiin, vaikka kaikkien näkemys on, että työnsaantimahdollisuudet ovat huomattavasti paremmat kaupungeissa kuin pienillä paikkakunnilla.

*”Tääl ei oo kyllä mittään [omalta alata]. Sitte pitäis siirtyä jonneki X [suureen kaupunkiin] tai semmoseen, jos haluaa sille alalle työllistyä. Tai sitte perustaa oma firma. Mut ei se ehkä tällasella paikkakunnalla oikeen kannata.”
Tyttö, pieni paikkakunta*

On mielenkiintoista nähdä, miten myös taajamien ulkopuolella asuvat nuoret ovat sisäistäneet ajatuksen siitä että ”oikealla” asenteella löytää itselleen työtä: ”Jos vaan on valmis tekemään töitä niin kyllä niitä löytää!”. Samat nuoret kuitenkin selvästi tiedostavat, etteivät työnsaantimahdollisuudet ole kaikkialla yhtä hyvät, eikä kaikilla ole samoja mahdollisuuksia työllistyä. Nuoret tuovat esiin erilaisia reunaehtoja. He toteavat ensin, että töitä on kaikille halukkaille, mutta lisäävät mahdollisuuksien vaihtelevan suuresti sen mukaan, mille alalle olet kouluttautunut; toiset alat vetävät paremmin kuin toiset. Lisäksi muutamat nuoret nostavat omaehtoisesti esiin mahdollisuuden perustaa oma yritys. Se ei kuitenkaan haastateltujen nuorten keskuudessa vaikuta houkuttelevalta vaihtoehdolta; jos muut yrittäjät eivät pärjää paikkakunnalla, miksi itse pärjäisi paremmin?

”No sillä tavalla koen, et samalta viivaltahan me kaikki lähetään - tai suurin piirtein. Et se vaikuttaa, et mistä sä tuut ja muuta tämmöstä. Mut kaikkis on se asenne tärkein. Et jos sä ite haluat jotain, nii sitte on samat mahdollisuudet ku kaikilla muilla. Jos on tarpeeks halua ja tahtoa löytyy, nii mä uskon, et kaikilla on samat mahdollisuudet. Sitte on se, et ainahan - vaikka työelämäs - jos on suhteita, nii niillä keillä on suhteita on isommat mahdollisuudet. Niil keillä ei oo niit suhteita, ne voi hankkia niitä olemalla ite aktiivinen. Niin kyl mä uskon, et se riippuu ihan vaan itestä.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Erityisesti maaseudulla asuvat nuoret puhuvat riittävän työkokemuksen hankkimisen vaikeudesta ja samalla jalansijan saamisen vaikeudesta työmarkkinoille. Keskusteluissa korostuu, että nuoret ovat tietoisia suhteiden merkityksestä. Joillekin nuorille avautuu mahdollisuuksia, joita toiset eivät koskaan tule edes näkemään. Suhteilla voi saada työtarjouksia – jopa hakematta työpaikkaa. Tutkimuksen mukaan liki kahdeksan kymmenestä työpaikasta täyttyy epävirallista tietä (Talouselämä 2015). Nämä suhteet ovat voimakkaasti sidoksissa perhetaustaan, joten toisilla nuorilla on selvä etulyöntiasema. Useassa ryhmässä nuoret kertovat, että varsinkin ensimmäiset työpaikat ovat löytyneet suhteiden kautta; nuoret ovat kuulleet joko vanhemmilta tai kavereilta, että paikassa X tarvitaan lisätyövoimaa, vaikka työnantaja ei ole ilmoittanut vapaasta työpaikasta.

”Se on aika monelle nuorelle ongelma, ku yrität hankkia ilman työkokemusta töitä. Mut sitte sanotaan, et ei me voida ottaa, ku sulla ei oo niin paljon työkokemusta alasta.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Myös yksilön terveydentila ja varsinkin psyykkiset sairaudet mainitaan tekijöinä, jotka vaikuttavat työnsaantimahdollisuuksiin. Puhuessaan psyykkisistä sairauksista tai huonovointisuudesta nuoret käyttävät usein toisia ilmaisuja, kuten ”yksilön elämäntilanne” tai ”nuoren henkilökohtaiset edellytykset”. Mielenkiintoista on myös havaita kuinka osa nuorista korostaa, etteivät he itse kuulu tähän ryhmään.

5. Yhteiskunnan tarjoamat palvelut – koulutus, julkinen liikenne ja asuminen

Palvelut ovat keskeisiä resursseja, jotka parantavat ihmisten mahdollisuuksia toimia ja toteuttaa itseään. Jotta ihmiset voisivat kokea olevansa osa yhteiskuntaa, sen tarjoamien palvelujen on oltava heidän käytettävissään. Joukkoliikenne helpottaa varsinkin niiden ihmisten liikkumista, joilla ei ole autoa käytössään – ja nuoret kuuluvat yleensä tähän ryhmään. Koulutus on nyky-yhteiskunnassa välttämätöntä, koska se parantaa mahdollisuuksia toteuttaa itseään, saada työpaikka (Tilastokeskus 2019d) ja löytää paikkansa yhteiskunnassa. Myös asuminen sekä terveys- ja sosiaalipalvelut ovat tärkeässä asemassa. Ne on mainittu globaaleina kestävyystavoitteina YK:n Agenda 2030 ohjelmassa (YK 2015).

Tässä luvussa tutkimme nuorten kokemuksia yhteiskunnan tarjoamista palveluista seuraavan kysymyksen kautta:

- Miten nuoret kokevat, että erilaiset koulutuksen, terveydenhuollon, julkisen liikenteen ja asumisen peruspalvelut ovat heidän saatavillaan?

Fokusryhmäkeskustelujen perusteella käy ilmi, että nuoret ovat samaa mieltä siitä, että kaupungeissa palvelutarjonta on suurempaa kuin pienillä paikkakunnilla. Oman kottuuhintaisen vuokra-asunnon löytäminen ja opintopaikan saaminen on silti haastavaa kaikkien nuorten kohdalla. Kaupunkinuoret suorastaan kehuvat joukkoliikennettä, mutta pieniltä paikkakunnilta kotoisin olevat nuoret toteavat, että se on usein alarvoista ja kallista ja siksi liikkuminen edellyttää autokyydin saamista.

5.1 Mahdollisuus kouluttautua omalla asuinpaikkakunnalla vaihtelee suuresti

*”Kouluttautuminen ei ehkä onnistu iha tääl enää, mut kyl ehkä työmahdollisuusi sillee ehkä hituse on?”
Tyttö, pieni paikkakunta*

Mahdollisuus kouluttautua nousee nuorten keskusteluissa tärkeäksi teemaksi. Koulutus nähdään perusedellytyksenä pärjäämiselle ja hyvälle tulevaisuudelle, sekä suomalaisen yhteiskunnan että oman elämän rakentamisen näkökulmista. Kaupunkinuoret, riippumatta asuinalueesta tai vähemmistötaustasta, pitävät kouluttautumismahdollisuuksiaan

suhteellisen hyvinä. Aihe herättää kuitenkin tunteita, sillä opiskelupaikan saaminen ei ole itsestäänselvyys. Erityisesti pääkaupunkiseudulla kilpailua opiskelupaikoista pidetään todella kovana. Vain harvat kaupunkilaiset nuoret haluavat lähteä pienemmälle paikkakunnalle opiskelemaan, vaikka kyseessä olisikin yliopistokaupunki. Siksi pääkaupunkiseudun opiskelupaikkoihin vaadittavat korkeammat pistemäärät harmittavat.

*"No kouluttautua en voi ainakaan täällä, sen mä tiedän!"
Tyttö, pieni paikkakunta*

Osa suomenruotsalaisista nuorista hakee opiskelupaikkaa Ruotsista, kun vaihtoehtoja opiskella omalla äidinkielellä Suomessa on vähän. Muutaman mielestä tätä kuitenkin kompensoi se, että moneen ruotsinkieliseen koulutukseen on pääkaupunkiseudulla helpompi päästä sisään kuin vastaavaan suomenkieliseen. Maahanmuuttajataustaisten nuorten ryhmässä mietitään, että peruskoulutuksiin pääsee ihan mukavasti, mutta jatkokoulutuspaikat eivät ehkä avaudukaan vähemmistöryhmille yhtä helposti kuin hakijoille kantaväestöstä.

*"No siis Helsingis on paljon enemmän tarjontaa, mut kans paljon enemmän kilpailuu. Et en mä tiää tasottaaks se sit sen sillee, et se on yhtä huono."
Nuori, kaupunki*

Taas kerran erot näkyvät hyvin pienten paikkakuntien ja kaupungeissa asuvien nuorten välillä. Pienillä paikkakunnilla opiskelumahdollisuudet ovat rajallisia. Moni siellä asuva nuori toteaa, ettei yksinkertaisesti voi opiskella omalla paikkakunnallaan. Joko siellä ei ole ollenkaan opiskelupaikkoja tai jos on, niin ei ainakaan sillä alalla, joka nuorta kiinnostaa. On siis lähtökohtaisesti muutettava toiselle paikkakunnalle, jos haluaa opiskella.

*"No se on vähän silleen: X:ssä [lähin kaupunki] on vaan – siel on ammattikorkee. Et siel voi tehdä jatkoo, mut sielläki on nii vähän aloja. Yliopistoon ku haluut lähtee, nii se on pitkä matka sitte ensimmäiseen. Ja ensimmäisessä ei oo kaikkee [niitä aloja] mihin sä haluut."
Tyttö, pieni paikkakunta*

5.2 Asuminen ja terveystalvelut

Kaikki haastatellut nuoret ovat samaa mieltä siitä, että asunto on helpompi saada pikku-paikkakunnalta, sekä hinnan että tarjonnan puolesta. Tätä ei kuitenkaan tule tulkita niin, että vuokra-asunnon löytäminen olisi helppoa kaikille taajama-alueiden ulkopuolella asuville nuorille. Suurin osa nuorista korostaa asumisen kalleuden olevan heille ongelma.

Nuoret kaupungeissa toteavat, että asuntojen löytäminen muuttuu helpommaksi ja halvemmaksi, jos on valmis siirtymään pois keskusta-alueelta. Silloin tosin joutuu

käyttämään aikaa ja rahaa matkustamiseen kaupungin sisällä; usein seisten bussissa mikä estää ajan hyötykäytön esimerkiksi lukemiseen.

"No ite en tiää, mulla ei oo tarvetta välttämättä tällaisille tukipalveluille. Mut niille keillä on, niin kyl mä uskon, et on tarvittavii tukipalveluita. Varsinkin nuorille tosi hyvin. Ihan jos sä missä vaan tarviit apua, nii sitä löytyy aina."

Poika, pieni paikkakunta

Nuorten käsityksen mukaan asunnon löytäminen pieneltä paikkakunnalta on yksinkertaisempaa ja halvempaa kuin kaupungista, kaupunkien vetäessä pidemmän korren kaikissa muissa palveluihin liittyvissä asioissa. Haastattelujen perusteella syntyy vaikutelma, että kaikkien nuorten mielestä on luonnollista, että pienillä paikkakunnilla myös palvelujen tarjonta on vaatimattomampaa. Hieman yllättäen moni pienellä paikkakunnalla asuva nuori kuitenkin ilmoittaa, että tarvittavat peruspalvelut ovat kyllä saatavilla, ainakin suurimmaksi osaksi. "No siis onhan täällä ny paljon vähemmän mahdollisuuksia periaatteessa, ku isommilla paikkakunnilla. Mutta on täälläki tarpeeksi mahdollisuuksia".

Kaikki pienillä paikkakunnilla asuvat nuoret eivät kuitenkaan ole samaa mieltä; yhdessä ryhmässä todetaan, ettei paikkakunnalla ole kesällä lääkäriä. Yksi tyttö muistelee tarvinneensa lääkäriä heinäkuussa ja joutuneensa matkustamaan toiselle paikkakunnalle saadakseen apua. Saman haastatteluryhmän nuoret sanovat myös, etteivät he edes tiedä, onko omassa kunnassa paikkaa, minne kääntyä, jos tarvitsee äkillisesti jotain tukipalveluja.

"Vaikka paljon on hyvin, nii on kuiteski oltava terve, et vois sairastaa. Jos en ois saanu tukea mun perheelt, nii en ois jaksanu hakee sitä tukea, mitä mä sillo tarvitsin."

Tyttö, kaupunki

Kaupunkinuoret sen sijaan ovat tyytyväisiä olemassa olevaan palvelujen tarjontaan. He kertovat hyödyntävänsä ahkerasti muun muassa julkista liikennettä, liikuntahalleja ja muita harrastustiloja sekä kirjastoja. Terveyspalvelut muodostavat kuitenkin poikkeuksen, kun sekä pienillä paikkakunnilla että kaupungeissa asuvat nuoret korostavat, että sairaan on oltava valveutunut, aktiivinen ja joskus jopa vaativa saadakseen itselleen tarvittavat palvelut. Yleinen näkemys on, että tarjolla olevien palvelujen saamiseksi on taisteltava. Potilaalta edellytetään, että hän on "tarpeeksi" sairas päästäkseen käyttämään terveyspalveluja. "Tämä vaatii pitkäjänteisyyttä, mut et sitä on harvalla henkilöllä, joka voi huonosti." Kyse ei ole vain palvelujen olemassaolosta, vaan myös niiden konkreettisesta löytämisestä ja aivan erityisesti oikeudesta käyttää niitä.

"On fikkaril metsästettävä enneku löytää sitä tukea mitä tarttee. Mut et sit, kun kerra on systeemis, niin se toimii tosi hyvin."

Tyttö, etuoikeutettu kaupunkialue

Kunnallisella puolella kritiikki koskee erityisesti mielenterveys- ja hammaslääkäripalveluja. Niissä on nuorten mukaan portinvartijoita, jotka edellyttävät, että nuorella on diagnoosi tai todella kovaa kipua, ennen kuin lupa käyttää palvelua myönnetään. Yhdessä ryhmässä keskustellaan myös tuen saamisen byrokraattisista esteistä; diagnoosin saaminen voi olla hidasta, mutta selvityksen aikana ei kuitenkaan tarjota tukea. Nuoret tuntevat kuitenkin olevan yhtä mieltä siitä, että kun kerran on ”hyväksytty” palvelun käyttäjäksi, palvelut itsessään ovat hyviä.

”Et tässäpä vähä ’tenkka poota’ päättäjille: et on oltava ilman psykologin tukea siks, et selvitetään tarvetta psykologiselle tuelle. Et sehä on ihan kummallist ja tosi tyhmää”.

Tyttö, kaupunki

Moni, erityisesti kaupunkinuori kertoo, että jonot palveluihin ovat ärsyttävän pitkiä. Esimerkiksi terveyskeskuksiin on aina pitkät jonot ja hammaslääkäriin on käytännössä mahdotonta saada aikaa. Kaupungeissa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöön (YTHS) kuuluvat ja työssäkäyvät nuoret kertovatkin iloisesti välttävänsä terveyskeskuksissa käymistä ja hyödyntävänsä esimerkiksi työpaikkalääkärin palveluja, joissa ei koskaan ole pitkiä jonotusaikoja.

”Sitte varsinki nyt, tän nii sanotun sairauden myötä, tulee sitte niinku tavallaan lääkäripuolelta semmost vähän huonompaa kohtelua. Et siel ei sit oteta enää tosissaan ja sit on vähä semmost vähättely.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Yhdessä poikaryhmässä mainitaan Nuorten kriisipiste hyvänä avunsaantipaikkana. Koulupsykologit ovat esimerkki ”periaatteessa hyvästä palvelusta” mutta pakollista ajanvarausta ei pidetä hyvänä. Muistutetaan, etteivät kriisit tule kello kaulassa. Ollaan myös sitä mieltä, että ajanvarauksesta syntyy turha väliporras, joka karsii nimenomaan poikien hakeutumista avun piiriin; mitä useampi välietappi ennen varsinaista apua, sitä todennäköisempää, etteivät pojat hae apua, poikaryhmässä tuumitaan.

”Äiti auttaa aina. Iskä auttaa aina.”

Tyttö, maaseudulta

Nuori, joka on muuttanut maaseudulta kaupunkiin opiskelemaan, kertoo lääkäriajan saamisen kotipaikkakunnallaan olleen helppoa verrattuna Helsinkiin. Osa nuorista niin pienillä paikkakunnilla kuin kaupungeissakin kokee, ettei terveydenhuollon ammatti-laisten asenne aina ole heitä kohtaan kunnioittava ja ymmärtäväinen. Näissä tilanteissa on usein kyse joko mielenterveyteen liittyvistä asioista tai sateenkaarinuorista (katso myös luku 6: sosiaaliset suhteet ja koettu syrjintä).

”Et on kasvanu sellasee et pitää ajatuksensa itellään. Et oon huomannu, et on tosivaikeeta jakaa omii juttuja. Se tuntuu niiku turhalta. Et se on niiku mun juttuni ja mä hoidan sen ite.”

Poika, etuoikeutettu kaupunkialue

Ei- etuoikeutetulla kaupunkialueella asuva tyttö korostaa haastattelussa eri kaupunginosien eroja; myös perheiden taloudellinen asema näkyy tarjolla olevista palveluista. Vähemmän varakkaista kodeista tulevien nuorten vaihtoehdot ovat suppeammat. Maahanmuuttajataustainen tyttö puolestaan toteaa, että vaikka erityisryhmille on tarjolla omia liikuntavuoroja, niitä on rajoitetusti. Hänen kaupunginosassaan esimerkiksi tyttöjen uimavuoroja on vain kerran viikossa.

”Et noita tyttöjen liikuntavuoroja nii oli kerran viikos, jos olis halunnu enemmänki päästä uimaan, nii sit ei oo päässy.”

Maahanmuuttajatyttö, ei- etuoikeutettu kaupunkialue

Tytty toisesta ryhmästä pohtii, miten hänen avuntarpeensa on vaihdellut: lukuisat asuntohakemukset eivät tuottaneet tulosta, kun hän oli työtön ja tarvitsi halvan vuokra-asunnon. Kun hän lopulta – suhteiden kautta – sai työpaikan, asuntokin löytyi välittömästi. Työpaikka ja vuokra-asunto eivät olleet kunnallisen tuottajan palveluja, mutta tyttö toteaa, että yksi onnistuminen tuo usein mukanaan toisen, ja kuvio tahtoo olla sama myös haasteiden kanssa; niillä on taipumusta kumuloitua. Näin nuorille, jotka tulee paremmista lähtökohdista, avautuu myös enemmän mahdollisuuksia kuin vaatimattomimmista oloista tuleville nuorille.

5.3 Julkinen liikenne on mahdollistaja

”On tosikätsää matkustaa bussill. Ei tartte miettii pysäköintimaksuja ja sellasta. Ja muutenki se on tosi joustavaa. Joukkoliikenne kulkee usei ja sil pääsee hyvin määränpääh. Se on niinku huoletonta.”

Poika, ei- etuoikeutettu kaupunkialue

Haastatteluihin osallistuneet kaupunkinuoret kertovat käyttävänsä julkista liikennettä ”aika lailla”, ”tosipaljon!” ”monta kertaa päivässä” sekä ”päivittäin, edes takaisin – ensin bussilla ja sitten ratikalla”. Nuoret ovat erittäin tyytyväisiä julkiseen liikenteeseen. Perusteluissa mainitaan, että julkinen liikenne on puhdasta, ajallaan ja kulkee myöhään. Joku tosin mainitsee, että myöhäiset ajat eivät kuitenkaan koske metroliiikennettä, joka lopettaa jo noin yhdeltätoista.

Joukkoliikenne mielletään käyttäjävälisenä vaihtoehtona, jota on kaikin puolin helppo käyttää. Joukkoliikenne on myös nuorten mielestä hyvin suunniteltu; ”se on tosi integroitu systeemi”. Monet kaupunkinuoret toteavat, että ”Helsingissä pääsee minne vaan bussilla” ja ”joukkoliikenne hoidetaan siis tosi hyvin Suomessa”. Yksi nuori

mies sanoo esimerkiksi: "Mulla ei oo ajokorttia, joten mä oon pesunkestävä hesalainen!" Toinen lisää, että hänellä on ajokortti mutta "ajaa vain jos on maaseudulla".

"Vaikka oisikin pakko vaihtaa bussist metroon tai raitsikkaan, nii pääsee silti tosihelposti joka paikkaa Helsingin keskustassa."
Poika, etuoikeutettu kaupunkialue

Joukkoliikennettä pidetään myös suhteellisen edullisena vaihtoehtona liikkua kaupungissa. Monet kaupunkinuoret ovat sitä mieltä, että on parempiakin tapoja käyttää rahansa kuin yksityisautoilu. Yksi nuori nainen kertoo mieluiten pyöräilevänsä, mutta lisää, että pyöräily kaupunkiliikenteessä ei tunnu turvalliselta ainakaan Helsingin keskustassa. Siellä käydessään hän käyttää julkisia ja ostaa kertalipun, mutta pitää kertalipun hintatasoa kohtuuttoman korkeana³.

"Mä käytän joukkoliikennettä koska se on taloudellisesti järkevää; auton omistaminen olisi aika kallista."
Poika, ei- etuoikeutettu kaupunkialue

Myös ympäristökysymykset nousevat esiin: "Ja sitten – tietty – myös ympäristökysymys on merkittävä tekijä siihen, että käytän joukkoliikennettä". Yksi nuori, joka ei ole paljasjalkainen helsinkiläinen, vaan on muuttanut pääkaupunkiin opiskelemaan, kertoo huvittuneena, kuinka pääkaupunkiseutulaiset jaksavat stressata ja juosta raitiovaunun perään, vaikka seuraava on tuota pikaa tulossa.

Vaikka kaupunkinuoret ovat erittäin tyytyväisiä julkiseen liikenteeseen, osa helsinkiläisnuorista on pettynyt uuteen Länsimetroon. Sama koskee bussireittejä, joita on uusien raideyhteyksien (juna ja metro) takia muutettu Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Nuorten mukaan suosittujakin bussireittejä on lakkautettu, jotta asukkaat alkaisivat käyttää metroa ja junaa. Samat nuoret kokevat myös, ettei kaupunki ole kuunnellut matkustajia reittejä suunnitellessaan; mielipiteitä kysyttiin mutta vastauksia ei huomioitu mitenkään (katso myös luku 3).

"Ei tartte stressata mistään, jos menee julkisil. Suurin sokki mulle kun alotin opiskelut täällä Helsingissä oli nähdä kun ihmiset juoksi – ihan kiritti ja stressas – et ehtis raitiovaunuun – vaikka seuraava tulee viiden minuutin päästä! Kun asuu maaseudulla [nii oli vähän eri tilanne]; jos ei ehtiny bussiin, niin seuraava tuli aikaisintaan kahen tunnin päästä!"
Poika, ei- etuoikeutettu kaupunkialue

³ Helsingin kaupunki on loppukeväästä 2019 ottanut käyttöön uudet vyöhykkeet, joka muun muassa on johtanut siihen, että halvemmat raitiovaunuliput ovat poistuneet ja opiskelija-alennus vähentynyt (nyt - 45%) mutta se ei enää koske kertalippuja. Vyöhyke-alueet ovat suurentuneet mutta peruslipun hinta samalla noussut. Käytännössä matkustaminen on tullut kalliimmaksi ydinkeskustassa asuville ja halvemmaksi kauempaa siitä asuville.

Yksi kriittinen kommentti on, että jos harrastaa esimerkiksi ratsastusta, harjoittelupaikkaan (tallille) pääseminen onkin haastavampi juttu. Toinen kuuluu, että yöbusseilla on kohtuuttoman tiukat aikataulut. Siksi kuljettajat ajavat pelottavan kovaa: "Mua pelottaa. Päiväsaikaan bussilla menee 35–40 minuuttia päästä kotiin, mut et yöbussi ajaa 23:ssa minuutissa – se on ihan villiä!" Myös VR saa negatiivista palautetta: "Joukkoliikenne on hyvä – jollei VR:ää lasketa: ja eihän se olekaan joukkoliikennettä!" Kritiikki koskee erityisesti junien myöhästymisiä, joita nuorten mukaan tapahtuu erityisesti talvisin, kun on paljon lunta.

Pienillä paikkakunnilla tilanne on toinen. Nuoret sanovat yhteen ääneen, että joukkoliikenne on "aika huono" ja "Juna ja bussivuoroja on lakkautettu vuosien mittaan ja vuorot näin harventuneet". Yhdessä ryhmässä nuoret toteavat, että lähimpiin suurkaupunkeihin pääsee kolmesti vuorokaudessa, ja takaisin vielä harvemmin. Jos esimerkiksi harrastus on kaupungissa, siihen on varattava koko päivä. Toisessa maaseuturyhmässä nuoret sanovat, että joukkoliikenne on "ala-arvoista!" Yksi haastateltava kertoo, että heillä joukkoliikenne on suunniteltu kokonaan peruskoulujen aikataulujen mukaan; "Heti ku koulut loppuu, niin joukkoliikenne lauantuu. Et jos ei oo autoa nii kyl on vaikeeta tääl."

- "Miten pääset harrastukseen, josta puhuit?"

- "No, sit mun pitää mennä julkisilla, mut et mun pitää olla siellä (kaupungin nimi) koko päivän, kunnes sit lopulta pääsee lähtemään kotiinpäin, ku julkiset menee."

Poika, pieni paikkakunta

Nuorten mielestä poliitikot voisivat varata rahaa paikalliseen joukkoliikenteeseen. Pienillä paikkakunnilla asuvien nuorten mielestä myös taksin saaminen oli ennen helpompaa. Vajaa vuosi sitten tehtiin Suomessa taksiuudistus, ja sen jälkeen auton tilaaminen on nuorista vaikeutunut; "Ennen oli paremmin. Ny tilanne on selvästi huonompi. Uudet taksit ei edes vastaa, ku niille soittaa!"

"Joukkoliikenne tääl on täysin vitsi!"

Poika, pieni paikkakunta

5.4 Tulevaisuuden näkymät

"No mä oon kyl aika skeptinen ja pelkään työtilannetta. Mä en tiedä miltä se tulee näyttämään. Ja sit on niin helvetisti syrjintää, sukupuolisyrintää. En tunne, et mul ois samat – jos toine hakija on mies. Et en tunne, ettei tehtäis eroa sukupuolen takii, tai ettei sillä ois merkitystä."

Tyttö, kaupunki

Tulevaisuutta käsiteltäessä kaupungeissa asuvat nuoret puhuvat työllistymisen haasteista. Tytöt pohtivat myös tasa-arvokysymyksiä ja omia etenemismahdollisuuksiaan työelämässä. Osa heistä kokee, että heidän on naisina osoitettava olevansa selvästi parempia kuin miesten, jotta heillä olisi mahdollisuuksia tulla nähdyiksi varteenotettavina työnhakijoina. Toiset kaupungissa asuvat tytöt toteavat, etteivät he täytä naisille asetettuja normeja – ”No, just tää mun pukeutumistyylini” – ja pohtivat omia mahdollisuuksia sijoittua tietyille työaloille; ”Esimerkiksi telkkarissa niin sun pitää olla tietyn tapanen nainen; haameessa ja olla pretty and blond”. Jotkut eri kielivähemmistöihin kuuluvat kaupunkinuoret pelkäävät, että heidän työnsaantimahdollisuutensa pienentyvät siksi, että suomi ei ole heidän äidinkieltänsä. Tuoreen tutkimuksen mukaan 90 % Suomessa asuvista somalinkielisistä kokee, että heitä syrjitään työmarkkinoilla (Pitkänen ym. 2019).

”No mä oon kyl aika skeptinen ja pelkään työtilannetta. Mä en tiedä miltä se tulee näyttämään. Ja sit on niin helvetisti syrjintää, sukupuolisyrintää. En tunne, et mul ois samat – jos toine hakija on mies. Et en tunne, ettei tehtäis eroo sukupuolen takii, tai ettei sillä ois merkitystä.”

Tyttö, kaupunki

”Ehkä jos on aikeissa jäädä tänne pidemmäksi aikaa, mutta jos aikoo muuttaa, nii se ei ehkä oo niin tärkeää. Sit se ehkä menee enemmänki siihe, et miettii mitä tapahtuu siellä, minne on muuttamas.”

Tyttö, pieni paikkakunta

Pieniltä paikkakunnilta kotoisin olevat nuoret eivät keskustele sukupuoliroolien tai eri kieliryhmiin kuulumisen problematiikasta. Sen sijaan he pohtivat, jäädäkö vai muuttaako pois omalta, turvalliselta paikkakunnalta. Kotipaikkakunnalla on vanhemmat, tutut paikat ja lapsuuden muistot, kaupungeissa taas opiskelu- ja työpaikat. Osa nuorista pienillä paikkakunnilla on sitä mieltä, että itseään voi edelleen toteuttaa kotiseudullaan, eikä sieltä tarvitse muuttaa mihinkään. Toiset taas toteavat, etteivät välttämättä tule jäämään paikkakunnalle. Se vaikuttaa halukkuuteen ja innostukseen osallistua oman paikkakunnan vaikuttamistyöhön. Näissä vastauksissa pojat ovat tyttöjä taipuvaisempia puhumaan jäämisen puolesta. (vrt. Taloussanomat 2019)

”Kyllä mäki koen, et on niiku samat mahollisuuet, jos vaikka sitä työpaikkaa ajattelee, nii koen et se on mun valinta, et mä oon jääny asumaan tänne. Jos ois menny jonneki Etelä-Suomeen isommalle paikkakunnalle asumaan, ois varmasti erilaiset mahollisuudet työelämälle - tai työelämässä etenemiselle uralla. Mut se on oma valinta, ja mä haluan täällä asua. Niin siinä koen, et on ihan samat mahollisuudet ku muillaki.”

Tyttö, pieni paikkakunta

6. Sosiaaliset suhteet ja koettu syrjintä

Tärkeä resurssi nuorten osallisuudelle on sosiaalisen ja taloudellisen tuen saaminen perheeltä ja verkostoilta. Nämä tukitahot tarjoavat usein myös muunlaista tukea, esimerkiksi tietoa ja suhteita. Lisäksi sosiaalisten suhteiden tuoma tuki ja arvostus vaikuttavat yksilön hyvinvointiin (Appelqvist-Schmidlechner, 2019; THL 2019b; vrt. myös Bourdieu 1986). Demokratia vahvistuu, kun asukkaat luovat suhteita ja rakentavat verkostoja eri ryhmien välille. Se puolestaan edesauttaa yhteistyötä ja lisää sosiaalista luottamusta ihmisten välillä ja suhteessa yhteiskuntaan (Putnam 1993; Putnam ym. 2000).

Tässä luvussa tarkastelemme, millaisia nuorten sosiaaliset suhteet ovat, miten eri verkostojen tuki on heidän saatavillaan ja missä sosiaalisissa tilanteissa he ovat kokeneet syrjintää.

- Mistä nuoret saavat apua?
- Missä tilanteissa ja millä tavalla nuoret ovat kokeneet olevansa haavoittuvia sosiaalisissa suhteissa?

Fokusryhmähaastatteluissa kerättyä tietoa analysoimalla osoitetaan, että perheen asema on merkittävä. Ensisijaisesti vanhemmat, mutta usein myös sisarukset auttavat ja tukevat nuorta monessa asiassa. Perhe tarjoaa neuvojen ja opastuksen lisäksi konkreettista apua ja henkistä tukea. Ainoastaan uusien teknisten latteiden kanssa apua ei ensimmäisenä pyydetä omilta vanhemmiltaan.

Syrjintää on koettu ikävän usein. Haastattelujen perusteella piirtyy kuva useista ryhmistä, jotka ovat eri syistä kohdanneet huonoa käytöstä muilta tahoilta. Suurin ryhmä on tytöt, jotka kertovat asiattomasta kohtelusta työpaikoilla ja vapaa-ajalla. Myös kaikki tutkimukseen mukaan otetut vähemmistöryhmät ovat joutunut ennakkoluulojen ja huonon käyttäytymisen kohteiksi; suomenruotsalaiset, maahanmuuttajataustaiset sekä seksuaalisvähemmistöihin kuuluvat. Pojatkin kertovat kasvatuskulttuurin edellyttävän heiltä käytöstä, joka ei ole heidän omien etujensa mukaista; kun avunpyyntö nähdään heikkoutena, apua ei pyydetä. Nuorten puheissa tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan esiinny kokemuksia alueellisesta syrjinnästä; olipa nuori kotoisin pieneltä paikkakunnalta tai kaupungissa sijaitsevalta ei- etuoikeutetulta asuinalueelta, hän ilmoittaa olevansa suhteellisen tyytyväinen asuinpaikkaansa.

6.1 Perhe tarjoaa asiantuntemusta, käytännön apua ja henkistä tukea

Suuri enemmistö haastatelluista nuorista kertoo saavansa paljon tukea perheenjäseniltään ja aivan erityisesti omilta vanhemmiltaan. Vanhemmat auttavat asiassa kuin asiassa. Nuoret kertovat, kuinka vanhemmat osoittavat huolenpitoa ja rakkautta, auttavat käytännön asioissa ja antavat hyviä neuvoja sekä auttavat rahallisesti. Jos peili pitää saada seinälle tai polkupyörän kumi on puhki, moni nuori soittaa vanhemmilleen apua saadakseen.

*"Äiti auttaa aina. Iskä auttaa aina."
Tyttö, pieni paikkakunta*

Vanhemmat koetaan erityisen tärkeiksi keskustelukumppaneiksi, kun kyse on yhteiskunnallisista "aikuisten asioista". Tukea ja mielipiteitä kaivataan talousasioissa, veroilmoituksen teossa. Myös työnhakuun liittyvät asiat mainitaan usein. Osa nuorista – kaikki tyttöjä – kertoo myös, että he ehkä tarvitsisivat enemmän tukea kuin mitä he vanhemmiltaan pyytävät. Syy siihen, ettei apua haluta pyytää, on se että "tiedetään", että siinä tapauksessa vanhemmat "venyisivät" auttaakseen heitä.

*"Et on kasvanu sellaseen, et pitää ajatuksensa itellään. Et oon huomannu ny, et on tosivaikeeta jakaa omia juttuja. Se tuntuu niiku turhalta. Et se on niiku mun juttuni ja mä hoidan sen ite."
Poika, etuoikeutettu kaupunkialue*

Osa tytöistä ei halua vaivata vanhempiaan tai vanhempia sisarusiaan, kuin taas toiset pojat puhuvat kasvatuskulttuurista, jossa heille on opetettu pitämään ajatuksensa omissaan. Niistä puhutaan korkeintaan tyttöystävälle. Poikaryhmässä, joka muodostuu opiskelijoista pääkaupunkiseudulla, pohditaan, kuinka miehisuus Suomessa usein ymmärretään sisäänpäin kääntymiseksi. Tämä tulkinta kyseenalaistetaan poikaryhmässä; miksi ihmeessä ei miehenä saisi näyttää tunteitaan? Mitä hyötyä on jäädä yksin ongelmien kanssa? Ryhmässä mietitään, onko tämä seurausta sodista ja todetaan, että se ei ole terve tapa toimia: "Senhän näkee suomalaismiesten masennus- ja itsemurhatilastoistakin". Pojat pitävät hankalien tilanteiden jakamista ja avun pyytämistä vaikeana. Harva mies tietää, miten siihen pitäisi suhtautua. Suurin osa kavereista vastaa: "Hei, huomenna asiat on paremmin!" tai "Vois tilanne olla huonompiki!". Tämä vaikeuttaa asioista puhumista entisestään.

Osa nuorista kertoo voivansa ja haluavansa puhua myös ihmissuhdeasioista vanhempiensa, erityisesti äidin kanssa. Toiset taas kertovat nimenomaan välttävänsä tätä; nuoren aikuisena ei välttämättä haluta vanhempien tietävän itsestään "ihan kaikkea". Poikaryhmä kaupungista tuumii, että vaikka olisikin keskustellut vanhempien kanssa kotona asuessaan, tilanne muuttuu, kun muutetaan omilleen. Silloin myös ongelmat ovat erilaisia, eikä niistä olekaan totuttu puhumaan vanhempien kanssa, ja se tuntuisi oudolta.

Sen sijaan suurin osa nuorista – riippumatta sukupuolesta, mahdollisesta vähemmistöryhmään kuulumisesta tai asuinpaikkakunnasta – kertoo, että heillä on kumppani ja/tai läheisiä ystäviä, joiden kanssa he voivat jakaa ilot ja surut. Ystävät ja samanikäiset kaverit ovat selvästi omia vanhempia mieleisempiä neuvoja, kun kyse on tietokoneista, puhelimesta ja muista uusista, teknisistä laitteista. Vanhemmilta ja ystäviltä saatujen neuvojen lisäksi osa nuorista kertoo googlaavansa tietoa.

Kaupungeissa nuoret eivät usein mielellään pyydä naapureilta apua; ainoa poikkeus ovat nuorten mainitsemat ”oikeasti tutut” naapurit. Tämä saattaa osittain selittyä sillä, että moni nuori on suhteellisen hiljattain muuttanut toiselle paikkakunnalle tai opiskelija-asuntolaan, eikä ole vielä juurikaan nähnyt uusia naapureitaan. Helsinkiin opiskelemaan muuttanut poika sanoo, ettei kaupungissa jutella ihmisten kanssa samalla lailla kuin pienellä kotipaikkakunnalla, ”moikataan vaan”.

”No siis emmä ny naapureitte ovee soittais!”
Tyttö, kaupunki

Vanhempien tärkeästä roolista ei nuorten kertomuksissa juurikaan ole eroja tyttöjen ja poikien, tai pienten paikkakuntien ja pääkaupungin välillä. Sen sijaan osalle maahanmuuttajataustaisia nuoria on vanhempiensa puolesta asetettu enemmän odotuksia kuin kantaväestöön kuuluville suomalaisnuorille. Kantasuomalaisen ryhmässä ei esiinny eroja suomenkielisten ja ruotsinkielisten nuorten kertomuksissa, mutta sateenkaarinuoret erottuvat omaksi ryhmäkseen. Osa heidän vanhemmistaan ei ole kyennyt tukemaan lastaan heidän toivomallaan tavalla. Sateenkaarinuorten oma järjestö nouseekin tässä tutkimuksessa esiin tärkeänä tukena ja turvallisena paikkana.

6.2 Yhteisöillä on tärkeä ja tukeva tehtävä

Suurin osa nuorista kuuluu johonkin yhteisöön, jonka he kokevat useimmiten itselleen hyvin tärkeäksi. Kyse on suhteellisen usein epävirallisista yhteisöistä, joita nuoret itse ovat olleet mukana muodostamassa. Ne koostuvat usein saman ikäisistä ihmisistä, joiden kanssa voi jakaa jonkun kiinnostuksen kohteen, yleensä harrastuksen: kuulutaan samaan liikuntaseuraan, talliporukkaan tai soitetaan samassa bändissä.

Muutamit nuoret, jotka ovat muuttaneet toiselle paikkakunnalle opiskelemaan, kertovat, että omalta kotiseudulta tulevat ihmiset muodostavat tärkeän viiteryhmän, jonka kanssa on helppo ihmetellä uuden opiskelupaikkakunnan asioita. Eräs äskettäin nykyiseen kaupunkiinsa muuttanut tyttö kertoo, kuinka hän on tutustunut uusiin kotikulmiinsa ja muutamiin siellä asuviin henkilöihin pelaamalla heidän kanssaan *Pokemon Go*:ta.

Yhteinen uskonto tai yhteiset arvot lisäävät yhteenkuuluvuutta, kun tavataan ja keskustellaan tärkeistä asioista ja jaetaan yhteisiä näkemyksiä ja ilonaiheita. Yhteis-

söllisiä areenoja muodostavat esimerkiksi järjestöt, jotka työskentelevät ihmisoi-
keuksien ja seksuaalisen tasa-arvon puolesta tai eläinsuojeluskysymysten parissa.
Osa nuorista, suurimmaksi osaksi poikia, kertovat myös kuuluvansa yhteisöön netti-
pelien kautta, esimerkiksi pelaamalla säännöllisesti World of Warcraft; peliporukka
on tiivis ja nuoret ovat toisilleen tärkeitä, vaikka eivät välttämättä ole koskaan tavan-
neet muualla kuin netissä.

Osa haastatelluista suomenruotsalaisista nuorista kokee olevansa niin puhtaasti kak-
sikielisiä, etteivät ole kummemmin pohtineet vähemmistöasemaansa. He tuntevat ole-
vansa osa Suomen molempia virallisia kieliryhmiä. Mukana on myös nuoria, jotka koros-
tavat kielellisen vähemmistöryhmän merkitystä. He kokevat, että suomenruotsalaiset
ovat vähemmistöasemansa johdosta tietyllä tavalla osa yhtä suurta perhettä. Kansallisen
suomenruotsalaisen nuorisobarometrin (vrt. Wrede-Jäntti ym. 2018) mukaan valtaosa
suomenruotsalaisista nuorista pitää kieliryhmään kuulumista merkityksellisenä.

Jälleen kerran sateenkaarinuoret muodostavat muista erottuvan ryhmän; he ko-
rostavat yleensä nimenomaan etujärjestönsä suurta merkitystä elämässään. Etujär-
jestö edustaa monelle ensimmäistä paikkaa, jossa heidät on hyväksytty ja toivotettu
tervetulleiksi juuri sellaisina kuin he ovat. Osa sateenkaarinuorista viittaakin etujärje-
stöön omana perheenään.

*”Me ollaan ryhmä. Me kuulutaa yhtee. Me ollaan niiku juttu. Ja meil on sellane tosivahva yhteisfiilis täs
ryhmäs.”*

Sateenkaarinuori, kaupunki

Haastateltavien joukossa on myös nuoria, jotka kokevat kuuluvansa eri-ikäisten ihmis-
ten muodostamiin ryhmiin, yleensä työporukoihin. Nuoret, näissä haastatteluissa ta-
vallisimmin tytöt pieniltä paikkakunnilta ja kaupungeista, puhuvat siitä, kuinka työssä
viihtymiselle on äärimmäisen tärkeää, että kokee kuuluvansa työyhteisöön ja tulla
siellä nähdyksi ja arvostetuksi samanvertaisena työntekijänä.

Pieneen haastatteluaineistoon mahtuu myös nuoria, jotka eivät koe kuuluvansa
mihinkään ryhmään tai yhteisöön. Suomessa yksinäisyys ja ulkopuolisuuden tunne
myös nuorten keskuudessa onkin viime vuosina hieman noussut (THL, 2019; Helsingin
kaupunki, 2019).

6.3 Kokemukset syrjinnästä ovat tavallisia

Haastatteluaineistossa on valitettavan paljon kertomuksia syrjinnästä. Nuorten tari-
noita ryhmiteltäessä syntyy useita huonon kohtelun kategorioita, joihin sijoitetut ker-
tomukset jakavat jonkun seuraavista tekijöistä; sukupuoli, ikä yhdistettynä sukupuoo-
leen, kieli, ulkonäkö tai seksuaalinen suuntaus. Toisia kategorioita huonoista kokemuk-
sista yhdistää tapahtumapaikka. Nämä kertomukset sijoittuvat usein kouluun, työpai-
kalle, baariin tai johonkin julkiseen tilaan (vrt. Wrede-Jäntti ym. 2018). Muutama nuori

kertoo myös seksuaalisesta häirinnästä netissä. Myös sosiaalinen media (some) esiintyy erityisesti maahanmuuttajanuorten kertomuksissa.

Suurin osa tytöistä, erityisesti kaupunkialueilla, toteaa, että seksuaalista häirintää esiintyy heidän arjessaan. Kun liikutaan julkisissa tiloissa, erityisesti iltaisin ja baareissa, joku tuntematon (yleensä mies) saattaa lupaa kysymättä häiritä heidän keskusteluaan tai istahtaa heidän seuraansa. Tytöt ovat kokeneet, että heidän ulkonäköään arvioidaan kovaan ääneen ja heille huudellaan hävyttömyyksiä, jos he ilmaisevat, etteivät ole kiinnostuneita tuntemattoman seurasta tai ehdotuksista. Muutamat tytöt kertovat myös, ettei heidän fyysistä integriteettiään kunnioiteta. Tyttöjä häiritsee myös se, etteivät saa viettää iltaa rauhassa, jos he eivät ole miesseurassa. He kertovat huomanneensa, ettei häirintää yleensä esiinny tai se ainakin loppuu lyhyeen, jos yksikin poikatuettu on heidän seurassaan.

”Siis mä en luule et mä oon kertaakaan käyn kaljalla tyttökaverin kaa ilman et joku mies vaa istuu meiän pöytään ja kysyy et kai mä voin tänne tulla. Ja sit ku me vatstaan et ööhh, no jos sun on iha pakko Ja sitt käännytää iha sillee, et me El haluta jutella sun kaa nii sit se kuteski vaan jatkaa puhumist. Mut et jos on kundin kaa, nii se ei tapahdu. Ei oo kertaakaan tapahtunu ku sä oot kundin kaa. Mut et ku sä oot tyttökaverin kaa tai monen tyttökaverin kaa nii se tapatuu ehkä yheksänkytviis prosenttii kerroist.”
Tyttö, etuoikeutettu kaupunkialue

Osa tytöistä muistaa, kuinka tytöiltä koulussa vaadittiin enemmän kuin pojilta. Tyttöjä moitittiin myöhästymisestä ja heille huomautettiin tiukempaan sävyyn, jos he kuiskivat tunteilla. Hyvän arvosanan saamiseksi vaadittiin enemmän kuin pojilta. Myös itsensä itsevarmoiksi ja puheliaiksi määrittelevät tytöt kertoivat, että heidän kysymyksensä olivat herättäneet opettajissa kielteisempiä reaktioita kuin poikien. Lisäksi muutama tyttö sanoi tietävänsä, että hänelle maksetaan alhaisempaa palkkaa kuin miespuolisille kollegoille, vaikka nämä eivät ole yhtä kokeneita. Yhtä tyttöä harmittaa, kun asiakkaat melkein automaattisesti kääntyvät miespuolisen työntekijän puoleen, vaikka hän on vasta harjoittelija. Toisaalta pojatkin muistavat tilanteita, joissa heitä pidettiin pääsyllisinä, koska muut osallistujat/tekijät olivat tyttöjä. Oletettiin heti, että pojat puhuivat tytöt ympäri tai houkuttelivat heidät mukaan pahantekoon. Tytöistä tehtiin uhreja, eikä heidän tarvinnut kantaa vastuuta teoistaan samassa määrin kuin poikien.

Kaikille suomenruotsalaisille nuorille on selvää, että he ovat suomalaisia. Silti valtavirasta poikkeaminen kielen ja osittain myös kulttuurin takia luo usein tunteen erilaisuudesta ja vähemmistöryhmään kuulumisesta. Sen hyvä puoli on yhteenkuuluvuuden tunne muiden suomenruotsalaisten ja usein muidenkin vähemmistöedustajien kanssa; valtaväestölle itsestään selvät asiat eivät välttämättä aina näytä samalta vähemmistöjen silmin. Monet viroksuvat valtaväestön keskuudessa yleisesti vallitsevaa, ennakkoluuloista käsitystä suomenruotsalaisista varakkaana, aina iloisina, ja helpommin tilanteesta kuin tilanteesta pääsevästä ryhmänä. Tällaista arkea suomenruotsalaiset nuoret eivät koe omakseen; he ansaitsevat yhtä lailla rahansa omalla työnteolla ja heitäkin painaa arjen huolet ja vaatimukset. Lisäksi heiltä yleensä edellytetään ongelmitta selviytymistä suomeksi niin työpaikalla kuin asioitaessa lääkärin ja viranomaisten kanssa.

”Mä en oo koskaan ollu purjeveneeseen ja en koskaan rapujuhliin. Mä en oo koskaan tehny mitään noista kulttuurisista jutuista, jotka ”suomenruotsalaiset tekee”. Molemmat mun vanhemmist pitää niit iha ällöttävinä juttuina.”

Suomenruotsalainen tyttö, kaupunki

Suomenruotsalaiset pojat kertovat, että heitä on saatettu lyödä koulumatkalla ja on tavallista, että heitä haukutaan ”homoiksi” (vrt. Wrede-Jäntti ym., 2018). Muutama toteaa, kuinka heidän työpaikoillaan juuri tämän tapaista ”huumoria” saattaa esiintyä miesten kesken. Haukkumalla homoksi viitataan siihen, että riikinruotsalaisia miehiä ei pidetä miehekkäinä⁴. Suomenruotsalaiset voidaan siis kielensä perusteella nähdä ruotsalaisina eikä suomalaisina, ja näin ei joukkoon kuuluvana. Toisaalta yksi suomenruotsalaisista pojista kertoo käyneensä varusmiespalveluksensa suomenkielisessä varuskunnassa. Hän sanoo olleensa itse ennakkoluuloinen ja varautuneensa kohtaamaan haasteita äidinkiellensä johdosta. Hän yllättyi iloisesti asiallisesta vastaanotosta, vaikka hän aluksi saikin kommentteja tyyliin ”Sä oot hurri, sä tykkää ottaa takaapäin”. Poika kuitenkin toteaa, että tilanne rauhoittui suhteellisen nopeasti.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret erottuvat valtaväestöstä ulkonäkönsä ja naiset usein myös pukeutumisensa perusteella. Heidät on helppo huomata ja valita kiukkunsa maalitauluksi. Maahanmuuttajanaisia yllättää, miten voimakkaita tunteita huivin käyttö toisissa ihmisissä herättää. Kovaäänisiä ja sävyltään asiattomia kommentteja voidaan jakaa yleisillä paikoilla ilman vastareaktioita. Myös sosiaalinen media esiintyy nuorten maahanmuuttajataustaisten nuorten kertomuksissa. Some näyttäytyy väylänä, jota jotkut valtaväestöön kuuluvat ihmiset käyttävät räikeästi hyväkseen. Sitä kautta tietyistä ihmisistä ja erityisesti tietyistä ihmisryhmistä, kuten maahanmuuttajista, levitetään kyseenalaisia tai suoraan loukkaavia väitteitä. Nuoria surettaa, että yhden maahanmuuttajataustaisen henkilön tehdessään jotain ei-toivottua, tästä tehdään isot otsikot ja annetaan ymmärtää, että teko olisi tyypillinen käyttäytymistapa koko maahanmuuttajaryhmälle.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret myös pohtivat kulttuurieroja ja osa harmittelee vaikeutta päästä osaksi suomalaisten piiriä (vrt. Varjonen 2013). Muutama pohtii, annetaanko heille samat mahdollisuudet jatkokoulutuspaikkoihin kuin valtaväestöön kuuluville. Sama koskee työpaikan saantia. Tilastollisesti työttömyysluvut maahanmuuttajien keskuudessa ovat korkeammat kuin valtaväestön. Tuoreen tutkimuksen mukaan peräti 90% pääkaupunkiseudulla asuvista somalinkielisistä kokee tulevaisuuden syrjityksi työmarkkinoilla (Pitkänen ym. 2019). Nämä kysymykset ovat sosiaalisen osallisuuden ydinkysymyksiä.

⁴Ruotsissa varusmiespalvelu ei ole pakollinen ja pitkätukkaiset miehet saavat käyttää hiusverkkoa. Ruotsalaiset miehet pitävät vanhempainlomaa.

”Mikä vaikeuttaa meidän ulkomaalaisten sopeutumiseen Suomeen on, et vaik valtio tekis kuin paljon, kotoutumissuunnitelmaa ja yrittäis opettaa kieltä, mut jos kansa ei ole valmis ottaa sua vastaan - ei oo valmis kommunikoidaan sun kanssa, nii et sä pääse siihen kansaan sisään – et pääse heidän kanssaan toimimaan.”

Maahanmuuttajataustainen poika, kaupunki

7. Ehdotuksia osallisuuden parantamiseksi

Tämän tutkimuksen puitteissa tehtyjen ryhmähaastattelujen perusteella voidaan esittää toimenpiteitä, jotka nuorten mielestä parantaisivat heidän sosiaalista osallisuuttaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Ne on kiteytetty alla oleviin kohtiin. Näihin viranomaiset ja päättäjät voisivat kiinnittää huomiota:

- Parannetaan pienillä paikkakunnilla asuvien nuorten liikkuminen esim. lähikuntiin.
- Harkitaan julkisen liikenteen lippuhintojen madaltamista nuorille ja tarjotaan kokeiluluontoisesti koululaisille mahdollisuus matkustaa ilmaiseksi esimerkiksi hiihtoloman aikana.
- Parannetaan edellytyksiä leikkimielisille urheiluharrastuksille lapsille ja nuorille. Tämä voisi tarkoittaa myös julkisten rakennusten ja tilojen hyötykäyttöä myös iltaisin.
- Tuetaan laajemmassa mittakaavassa harrastusmahdollisuuksia vähävaraisille lapsille ja nuorille.
- Vähennetään koulukiusaamista ja seksuaalista häirintää sekä vihapuhetta eri vähemmistöryhmiä kohtaan.
- Parannetaan paikkakunnalle muuttavien, esimerkiksi opiskelijoiden, mahdollisuuksia integroitua uudella asuinalueellaan.
- Parannetaan maahanmuuttajanuorten opiskelu- ja työnsaantimahdollisuuksia.
- Vähentää kilpailua opintopaikoista ja parantaa nuorten sisäänpääsy opintoihin, joita heitä kiinnostaa.
- Lisätään tietoisuutta sukupuolinormatiivisesta ajattelusta ja eri uskonnoista. Tämä voisi olla harrastusmahdollisuuksien lisäämistä eri uskontojen ja seksuaalivähemmistöjen nuorille (esim. pukuhuoneet useammalle kategorialle ja lisää liikuntavuoroja, joissa sukupuolet harrastavat eri aikoihin).
- Lisätään tietoisuutta ja keskustelua nykyisen miehisyysskulttuurin varjopuolista.
- Lisätä tietoisuus seksuaalisista vähemmistöistä ammattilaisten keskuudessa niin kouluissa kuin sosiaali- ja terveysaloilla.
- Parannetaan terveyspalveluja lyhentämällä jonoja mielenterveyspalveluihin ja hammaslääkäriin sekä kehittämällä matalan kynnyksen kokoontumispaikkoja nuorille.
- Lisätään nuorten tietoisuutta eri viranomaisten toiminnasta.

- Helpotetaan nuorten vaikutusmahdollisuuksia informoimalla, miten viranomaiset tavoitetaan (esim. vikailmoituksen teko bussipysäkeillä ja metrossa Helsingissä).
- Lisätään nuorten tietoisuutta siitä, mistä ja milloin he voivat saada apua vaikeisiin elämäntilanteisiin (esim. Ohjaamo-palvelupisteet ja Decibel-palvelu verkossa).
- Osoitetaan kiinnostusta nuorten mielipiteisiin kysymällä heiltä oman lähialueen tilanteesta ja muutostarpeista.
- Tuetaan käytäntöjä, jotka lisäävät yhdessäoloa ja yhteisöllisyyttä eri ryhmien välillä.
- Annetaan nuorille mahdollisuuksia auttaa toisia ja kokea itseä tärkeäksi ja tarpeelliseksi
- Luodaan lämmin ilmapiiri kiinnittämällä enemmän huomioita kanssaihminen hyvinvointiin, kysymällä kuulumisia ja käyttäytymällä kohteliaasti ja muita kunnioittaen.

Lähteet

- Aapola-Kari, S. & Wrede-Jääntti, M. (2017): Perinteisiä toiveita, nykyhetken kiinnittyviä pelkoja - Nuoret pohtivat tulevaisuutta. Kirjassa: S. Myllyniemi (toim.): Nuorisobarometri 2016: Katse tulevaisuudessa, s. 159–171. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto sekä Nuorisotutkimusverkosto.
- Aluehallintoviraston sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön *nuorisotilastot.fi* <https://www.nuorisotilastot.fi/#/fi/frontpage/undefined/perus/choice-1/prosentit/whiteblue/Koko%20maa/Koko%20maa/table/suhde//null/kunta/donut/%5B%5D//%5B%5D//2016-2018/o?2/Miten%20edustuksellinen%20demokratia%20nuorten%20osalta%20toteutuu%20kunnassanne%20ja%20miten%20C3%A4%20edustuksellisen%20demokratian%20mahdollisuuksia%20nuorille%20on%20tarjolla%3F> Ladattu 1.9.2019.
- Appelqvist-Schmidlechner, K., Tamminen, N. & Solin, P. (2019). Nuorten kokema positiivinen mielenterveys perhetaustan mukaan. Tutkimuksesta tiiviisti, THL, 2019.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Teoksessa: J. Richardson: Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Westport, CT: Greenwood, s. 241–258.
- Cammarano, E. (2019). Espoon lapsiperheköyhyysohjelma. Esitelmä tilaisuudessa: Köyhyyden anatomia. Köyhyyden synty ja siirtyminen. Praksis oppimisverkosto 7.10.2019. Pääkaupunkiseudun Praksis ja Pääkaupunkiseudun Sosiaalialan osaamiskeskus. Oodi.
- EU / Council of the European Union (2004). *Joint Report on Social Inclusion*. Report 7101/04, European Commission, Brussels. http://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf Ladattu 1.9.2019.
- Curran, C., Burchardt, T., Knapp, M., McDaid, D., & Li, B. (2007). Challenges in multidisciplinary systematic reviewing: a study on social exclusion and mental health policy. *Social Policy & Administration*, 41(3), 289–312. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2007.00553.x>
- Dahlstedt, M., Ekholm, D. (2018). Den sociala exkluderingens mekanismer. I Dahlstedt, M. *Förortsdrömmar: Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering*. Linköping Studies in Social Work and Welfare 2018:3. Linköping: Avdelningen för socialt arbete, Linköping University. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-144492> Ladattu 1.9.2019.
- Dahlstedt, M., Eliassi, B. (2018). Utanförskapet, förorten och slaget om hemmet. I Dahlstedt, M. *Förortsdrömmar: Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering*. Linköping Studies in Social Work and Welfare 2018:3. Linköping: Avdelningen för socialt arbete, Linköping University. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-144492> Ladattu 1.9.2019.
- Easton, D. (1965). A systems analysis of political life. Wiley, New York.
- Erola, J., Kallio, J. & Vauhkonen, T. (2017). Ylisukupolvinen kasautuva huono-osaisuus Turussa ja muissa isoissa kaupungeissa. Turun kaupunki. Kaupunkitutkimusohjelma. Tutkimuskatsauksia 2/2017.
- Fangen, K. (2014). Sosial ekskludering av unge med innvandrerbakgrunn. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 9 (2).
- Haanpää, L. (2019). *Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asialla*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 221, sarja: Kenttä. ISBN 978-952-7175-95-8 (nid.). Verkkojulkaisuja 147. ISBN 978-952-7175-96-5 (PDF). 91 s.
- Helsingin kaupungin tilastot <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/tietoa-helsingista/tilastot-ja-tutkimukset/> Ladattu 1.9.2019.
- Helsingin kaupunki (2019). Nuorten hyvinvointikertomus. <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/tunteet-ja-vuorovaikutus/yksinaisyys>. Ladattu 1.9.2019.

Hipp, T., Pollari, K. & Luoma, S. (2018). Nuorten äänen pitää kuulua! Nuorten osallisuus päätöksenteossa. Lastensuojelun keskusliitto. Verkkojulkaisu. <https://www.iskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Nuorten-aanen-pitaa-kuulua-final.pdf>

Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. (1995). *The active interview* (vol. 37). Thousand Oaks, Calif: Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781412986120>

Honkatukia, P. & Nieminen, J. (2017). "Nuorisokysymyksen rakentuminen – neljä näkökulmaa" teoksessa T. Hoikkala & J. Kuivakangas (toim.) "Kenen nuorisotyö?", Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu / Nuorisotutkimusseura.

Jenkins, R. (2008). *Social identity* (3th ed.). London: Routledge.

Kettunen, M. (2018). Nuorisoalan ammattilaisten kuva nuorten vaikutusmahdollisuuksista ristiriitainen. ALL YOUTH. Verkkokirjoitus. <https://www.allyouthstn.fi/nuorisoalan-ammattilaisten-kuva-nuorten-vaikutusmahdollisuuksista-ristiriitainen/> Ladattu 17.8.2019.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2011). *Interview: introduktion til et håndværk* (2. udg.). København: Leemann, L., Kuusio, H. & Härmäläinen, R.-M. (2015). Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra.

Mieli (2019). Lasten ja nuorten yksinäisyys. <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%A4mista/toiminta/mielen-terveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/lasten-ja-nuorten-yksin%C3%A4isyys> Ladattu 1.10.2019.

Myllyniemi, S. (2017). Nuorisobarometri 2016: Katse tulevaisuudessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto sekä Nuorisotutkimusverkosto.

Nuorisotutkimusverkosto (2017). Nuorisotutkimusverkosto selvitti etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa: NEET-nuorten huonovointisuus yllätti syvydessään. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/ajankohtaista/uutiset/1726-nuorisotutkimusverkosto-selvitti-etsivien-nuorisotyontekijoiden-kanssa-neet-nuorten-huonovointisuus-yllaetti-syvyydessaeaan>

OECD (2019). Investing in youth – Finland 2019 <http://www.oecd.org/publications/investing-in-youth-finland-1251a123-en.htm> <https://doi.org/10.1787/1251a123-en>

OKM (2017). Harrastustakuusta totta - Työryhmältä keinot mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle harrastus https://minedu.fi/sv/artikel/-/asset_publisher/harrastustakuusta-totta-tyoryhmalta-keinot-mahdollistaa-jokaiselle-lapselle-ja-nuorelle-harrastus?_101_IN-STANCE_zP6GFo5kEaoS_languageId=fi_FI

O'Reilly, K. (2012). *Ethnographic methods* (2nd ed.). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203864722>

Peltola, M. & Moision, J. (2017). Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksiä koskevaan tietoon. Nuorisotutkimusseura – ja verkosto. Verkkojulkaisu 112. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisu/aania_ja_aanettomytta_palvelukentilla.pdf Ladattu 1.8.2019.

Pitkänen, V., Saukkonen, P. & Westinen, J. (2019). Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. E2 & Helsingin kaupunki. <https://e2.fi/publication/138> Ladattu 1.10.2019.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>

Putnam, R. D., Leonardi, R. & Nonetti, R. Y. (1993). *Making Democracy Work – Civic Traditions in Modern Italy*: Princeton, New Jersey: Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/lj.ctt78r7>

Saarinen, Y. (2019). *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Sotkanet tilastoja <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Svensson, L. (red.) (2017). *Lämna eller stanna?: valmöjligheter och stöd för unga i "resten av Sverige"*. Lund: Nordic Academic Press.

Talouselämä (2015). Työpaikoista 80% täytetään ilman avointa hakua - Nyt tulee apua piilotetyöpaikkojen löytämiseen / Uutiset: 2.5.2015. <https://www.talouselama.fi/uutiset/tyopaikoista-80-taytetaan-ilman-avointa-hakua-nyt-tulee-apua-piilotetyopaikkojen-loytamiseen/1fcc8966-g394-3ddf-88e3-bfd5cb3d9a15> Ladattu 7.10.2019

- Taloussanommat (2019). Nuoret naiset ja miehet ajautuivat eri paikkakunnille, moni mies vaarassa jäädä lapsettomaksi – Katso vallitseeko kotikunnassasi naiskato. 3.7.2019
- THL (2019a). Kouluterveyskysely 2019. Nuortenhyvinvointikertomus 2019. <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/tunteet-ja-vuorovaikutus/yksinaisyys> Ladattu 7.10.2019
- THL (2019b). Vanhempien hyvinvointi vaikuttaa heidän lastensa hyvinvointiin. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/nuoret>
- Tilastokeskus (2019a). Kuntien avainluvut. <http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2019&active1=SSS> Ladattu 9.9.2019.
- Tilastokeskus (2019b). Käsitteet kaupunki – maaseutu. http://www.stat.fi/meta/kas/kaupunki_maaseu.html Ladattu 9.9.2019.
- Tilastokeskus (2019d). Sijoittuminen koulutuksen jälkeen. <https://www.stat.fi/til/sijk/index.html> Ladattu 9.9.2019.
- Tilastokeskus (2019c). Vapaarahoitteiset vuokrat nousivat eniten Vantaalla. http://www.stat.fi/til/asvu/2019/03/asvu_2019_03_2019-11-08_tie_001_fi.html
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Young, I. M. (2000). *Inclusion and democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Varjonen, S. (2013). Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Virta, S., Berden, I., Kuusi, E., Mietinen, M. & Wakeham-Hartonen, M. (Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastaa- työryhmän) (2017). Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen; Avustuskäytännöt ja vapaaehtoistoiminnan helpottaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 10/2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79521/OKM_10_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Ladattu 15.8.2019.
- Wrede-Jäntti, M., Kepsu, K., Markelin, L. & Yrjölä, O. (2018). Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018. Magma.
- Wrede-Jäntti, M. (2019). NABO – Ungas röster om social inkludering i Finland. MUCF.
- YK (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. A/RES/70/1, 21 October. http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf Ladattu 1.9.2019.
- YK (2016). *Leaving no one behind: the imperative of inclusive development. Report on the World Social Situation 2016*. New York: UN. <http://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf> Ladattu 1.9.2019.
- Yle (2017). Uutiset. 27.3.2017: Teini-ikäiset pojat löysivät takaisin harrastuksiin – höntsäilyvuoroja tarvitaan lisää. Edullisten tilojen puute ja liian kilpailullinen treenaaminen kuihduttavat harrastusinnon helposti.

Summary and recommendations

The Nabo project was launched during the Swedish presidency in the Nordic Council of Ministers in 2018. The project runs over the period 2018–2020 and seeks to make the youth perspective more visible in the Nordic countries.

This report is based on an understanding of social inclusion as an experience of being part of and belonging to the society. Young people have been asked to share their opinions regarding social inclusion, and its perceived opportunities and obstacles. The experience of social inclusion has been investigated through five areas: the young people's sense of citizenship and belonging to the place where they live; their opportunities to participate in leisure activities; to have a say in and an influence on the society; their possibilities to get an education and finding housing; and, lastly, their experiences of social relations including the support they have received but also negative experiences such as, but not limited to, discrimination or harassment.

A total of 40 young adults, most of whom between 17 and 23 years old, participated in 10 group interviews. The interviews were conducted to give a voice to young people with different life experiences and life situations. We have therefore interviewed young people from both rural areas and the broader capital area of Helsinki as well as young people from different minority groups (Swedish-speaking Finns, young people with immigrant background or young people belonging to a sexual or a gender minority).

During the interviews, the interviewees shared their experiences in their own words. They associated Finland with strong positive feelings, such as safety but also with beautiful nature. All of the interviewed young people expressed feeling a part of the Finnish society. However, some young people from minority groups gave examples of feeling excluded by some of the majority, by those who typically see themselves as "real" Finns.

Most of the young people have positive feelings toward the area where they grew up and many have a strong connection to that neighborhood. However, some interviewees from Helsinki have stereotypical ideas of other neighborhoods in the city. Interestingly, the own neighborhood seems to be considered good—if not the best—also by those from less privileged areas. Quite a few of the interviewees had recently moved to study in the capital area and said that they did not feel a special connection to this area yet. Some also stated that because they were living in student housing, which is temporary by nature, they would not stay in the area for long, at most 4–5 years.

The interviewees' relationship with family can be described as harmonic; a vast majority felt they had been listened to and had a say in their childhood home, especially when it came to such things as dinner, vacations and decorating their own room. The interviewees generally reported getting support from their parents, and in some cases also from their siblings, in several different ways. The parents had typically given them advice especially in questions of money and (work) applications but had also offered a helping hand in practical issues. Many also spoke warmly about their parents' giving

emotional support in challenging life situations. However, the so-called rainbow youth, those from a sexual or a gender minority, shared more stories about puzzled or less understanding parents than did interviewees from other group interviews.

Almost all of the young interviewees said they were able to influence the society. They had, for instance, voted in elections. However, youth councils or other political engagements do not appear to interest them much. According to the interviewees, they could influence much more, if they liked to do so, but they do not. Taking responsibility for and making decisions on collective, more general measures seem to be tasks that quite happily are given to “adults” in formal positions in the society. Many interviewees also have doubts about how well they know which authority is in charge on which issues, even though they are convinced that they could find the information over the net, if they really were to look for it.

In this study, as in other Finnish youth studies, young people are in general positive about their future, regardless of their gender or which part of the country they come from. While the interviewees recognize several differences in job opportunities and the availability of education between rural areas and the capital area, and while some of the girls also share thoughts of gender inequality, the overall picture is that the interviewees strongly believe that “if there is a will, there is a way.” To some extent this also applies to the possibilities of attending alternative hobbies or seeking advice from professional adults. There may be fewer services in smaller communities compared to larger cities, but it almost seems to be accepted as a natural way of things. That there are fewer services in rural areas is by some seen as unfortunate, but it does not stir strong reactions.

All in all, the study shows that most of the young people interviewed consider their lives to be good on several parameters: they have supportive families; they feel that they belong to both formal and informal groups; if they wish, they may influence the society; and they are fairly optimistic about their future.

However, the study also points to some aspects that in the minds of the interviewed young people limit their sense of social inclusion. Young people from the countryside underline the poor transport communications, which limits their moving about and thereby also participating in different activities. Young people from all areas seem to agree on the shortcomings—the long queues—within the health care services. The mental health services seem to be especially inaccessible. A few young people from rural areas mentioned that the distance to seeing a doctor during the summer holiday season was far too long.

The minorities also seem to have challenges that the majority does not have to deal with. This is true for all the interviewed minority groups. The Swedish-speaking Finns seldom get service in their own language, which they are legally entitled to in a country where Swedish is the second official language. Gender minorities have a hard time finding suitable dressing rooms, which becomes a challenge for participating in different events and activities. Some young people from ethnic groups feel that they are not always given the same opportunities as most Finns in, for instance, higher education and work. Some also share a more general sense of not being included by other Finns, which limits their participation in several areas of life.

It also gives cause for concern that many girls share experiences of being intimidated and harassed, especially by unknown boys and men in public spaces such as bars and bus stops. Some of the girls report situations of sexual harassment and share stories of not being treated with the same respect as their male counterparts. Even though the young people feel that it is safe to walk around in the city in the evenings, boys say that they are not afraid but that they know many girls who are. However, only the boys share stories of having experienced physical violence in the streets. Some of the boys discuss their upbringing and the expectations on boys to solve their problems on their own instead of sharing their thoughts or asking for help. Only one young person said she felt lonely and did not have a sense of belonging to any social community.

As the interviewees have all participated in group interviews, it is interesting to ask how this may have influenced the stories they chose to share.

Suggestions to make the sense of inclusion stronger among young Finns

Based on the results from the group interviews, we propose the following to make the sense of being part of the Finnish society stronger among young Finns:

- *Better transport connections* within and between small areas.
- Consider lowering the price on *travel fares* as well as letting school children travel free of charge, for instance during the spring break and longer holidays.
- Offer more opportunities to *doing sports for fun*—for example, sports that do not focus on high-level outcomes. Look into the possibilities of using existing municipal buildings also in the evenings.
- Offer more opportunities to participate in hobbies by, for instance, sponsoring children from *low-income families*.
- Work harder to *fight bullying* in schools as well as sexual harassment and hate speech about minorities.
- *Integrate newcomers*, such as students, better in their new surroundings.
- Encourage people with *immigrant background to study* and help them find a footing in the labor market.
- Offer young people better opportunities to get to *study what they are interested in*.
- Be more aware of *gender normative thinking* and offer dressing rooms suitable also for persons who do not identify themselves as men or women. Also, arrange more activities where the sexes are separated so that people from various religious groups can attend.
- Discuss implications of the *culture of masculinity*.
- *Educate professionals* on sexual and gender minorities both in schools and in social and health care units.

- *Shorten* the queues to health stations, mental health services and the dentists.
- Give young people a better understanding of the *authorities and what they do*. Make it less complicated to *give feedback* to different authorities. Consider, for example, the easily understandable information and simple way to send feedback on possible problems with bus stops in Helsinki.
- Inform young people better about what *kind of support is available* in different life situations and how help can be received (for instance, Navigator centers or net-based services such as Decibel).
- *Show interest in young people's* opinion by asking them about their thoughts on different issues, such as everyday circumstances, their needs as well as challenges and suggestions on changes.
- Offer more meeting points to young adults as well as to mixed age groups, and thereby create more possibilities for get togethers, creation of collectives and safer communities.
- Offer young people *opportunities to help others* and feel needed.
- Create a *warm atmosphere* where people pay attention to other people's state of mind by asking, for example, how they are doing and act in a respectful and polite manner.

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko

Haastattelurunko fokusryhmä, mukailtu versio ruotsalaisen päätutkimuksen haastattelurungosta (Saarinen, 2019)

MAHDOLLISUUKSIA OSALLISUUTEEN ERI YHTEISKUNTA-ALOILLA

MERKKA Missä määrin voit tehdä sitä, mitä haluat vapaa-ajallasi? (*Vihreä*) **Asteikko** 1=Ei lainkaan 10=Paljon.

- Mitä teet vapaa-ajallasi? (*Esim. urheilu, kulttuuriharrastuksia, museoita, musiikkia, kirjastot jne...?*)
- Onko jotain mitä haluaisit tehdä mutta ei voi?
 - Mitä?
 - Miksi et voi? (*Esim. paikkakunnalla ei ole, ei saa vanhempien takia, on liian kallista, siellä liikkuu "vääränlaisia" ihmisiä jne.*)

VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIA

- Saatto olla mukana päättämässä siitä mitä perheessänne tapahtuu? (*Esim. mitä te syötte, teette lomilla. milloin tulla iltaisin kotiin, kenen kanssa liikut, mitä sohva kotiin hankitaan?*)
- Voitko vaikuttaa ja suunnitella arkeasi niin kuin haluat?

MERKKA (*Punainen*) **Asteikko** 1=Ei lainkaan 10=Paljon.

- Voitko olla mukana päättämässä esim. asuinalueellasi tapahtuvista muutoksista? Miten silloin toimit? (*esim. katuvalaistus, puiston rakentaminen, oleskelupaikkoja jne.*)
 - Luuletko, että sinun tilanteesi poikkeaa muiden nuorten aikuisen tilanteesta; onko sinun helpompi tai vaikeampi olla mukana päättämässä asioista verrattuna muihin nuoriin aikuisiin Helsingissä? Miksi?
 - Onko kukaan koskaan kysynyt sinulta mikäli olet tyytyväinen omaan asuinalueesi tai kannustanut sinua olla asiassa jotain mieltä?
- Jos kurkistamme oman asuinalueesi ulkopuolelle, mitä ajattelet asioista, jotka koskevat kaikkia helsinkiläisiä? (*Esim. joukkoliikenne, vapaa-ajanvietto- ja liikuntahallit, koulutusmahdollisuudet & sisäänpääsy mahdollisuudet, millaisia asuntoja rakennetaan, mihin kauppoja rakennetaan.*)

- Onko tärkeätä olla mukana päättämässä asioista? (*yllä mainituista asioista*)
Miksi, miksi ei?
- Onko sinusta tärkeää antaa tukeasi sille mitä on oikein ja protestoida / ilmaista erimielisyytensä asioissa, jotka ovat väärin/ kohtuuttomia? Miksi, miksi ei?
- Oletko myötävaikuttanut johonkin muutokseen (asiassa, jota et pitänyt)?
Miten sen teit? (*Myös asuinalueen ulkopuolella; laajemmat kysymykset*)
- Mitkä asiat ovat niin tärkeitä, että voisit osallistua mielenosoitukseen, allekirjoittaa vetoomuksen/kansalaisaloitteen tai kirjoittaa politikaille tai yleisen palstalle?

KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA JA OSALLISTUMISESTA

MERKKAA (4 eri väriä) Miten kuvailisit asuinaluettasi? (*Koetko olevasi siellä kotona? Miksi, miksi ei?*)

- Koetko olevasi helsinkiläinen?
- Koetko olevasi osaa isompaa yhteisöä? (*Koetko olevasi esim. suomalainen; osaa etnistä, uskonnollista tai poliittista yhteisöä? Minkä?/ Mitkä?*)
 - Koetko yhteenkuuluvuutta
 - a) asuinpaikkaasi = *vihreä*
 - b) seutuun (laajempi) = *sininen*
 - c) muuta isompaa yhteisöä = *keltainen*
 - d) Suomea maana = *punainen*
 - Luuletko, että suurin osa ihmisistä kokee kulumansa johonkin isompaan yhteisöön? *Miksi, miksi ei?*
- Voitko saada asunnon, työpaikan tai kouluttautua mikäli jäät tälle paikkakunnalle? [riippuuko iästä, koulutuksesta, paikkakunnasta, muusta?]
 - Onnistuisivatko nämä asiat helpommin toisella paikkakunnalla?
 - Jos haluat työpaikan mitä teet?
- Tarjoaako oma paikkakuntasi tukipalveluja?
- Jos on jotain mitä et tiedä miten se asuinalueellasi toimii mitä tekisit selvittääksesi sitä?

VOIMAVAROJA/ RESURSSIEJA – SOSIAALINEN TUKI/ SOSIAALISET VERKOSTOT

- Tunnetko monta ihmistä asuinalueellasi? Miten ja koska tapaatte?
- Tunnetko ihmisiä muilta alueilta? Onko niitä enemmän tai vähemmän kuin omalla asuinalueellasi? Miten olet oppinut tuntemaan heidät?
- Jos tarvitse arkisissa asioissa apua, keneltä voit pyytää apua? *(Esim. kirjoittaa työhakemuksen, korjata rikkiäisen polkupyörän, järkeä kyytiä johonkin, alittaa rikkoutuneesta tavarasta?)*
- Onko sinulla ystäviä joiden kanssa voit keskustella luottamuksellisesti?

MERKKAA (Punaisella)

- Oletko tyytyväinen siihen tukeen minkä saat lähipiirissä olevilta aikuisilta (ei omat kaverit?) *Asteikko: 1=Hyvin tyytymätön, 10= kovin tyytyväinen.*

EPÄOIKEUDENMUKAISESTI KOHDeltu

MERKKAA (Keltaisella)

- Onko jollain ollut sinua kohtaan ennakkoluuloja?
Onko sinua kohdeltu epäoikeudenmukaisesti? (katseet, haukuttu, tönitty tms.)
Asteikko 1= usein 10= ei koskaan.
(Esim. sukupuolen, vammän, iän, etnisyyden, uskonnon, asuinalueen, ulkonäön takia) Kuka tai ketkä ovat näin tehneet? Tiedätkö miksi? *Miten sen koit?*
- Oletko nähnyt toisten tulleen huonosti kohdelluksi? *Miten sen koit? (eroa edelliseen?)*

LOPUKSI

Koetko, että sinulla on samat mahdollisuudet kuin muilla? (esim. vapaa-aika, opiskelu, työ, asuminen, päämääräsi, tulevaisuutesi)

Kenen vastuulla on, että asiat toimisivat / olisivat hyvin? (asioiden muuttaminen on)?

Olemme puhuneet osallisuudesta (siitä tunteesta, että on osaa asuinpaikkakuntaa ja on merkityksellinen)

- Mitä osallisuus sinulle merkitsee?
(Kirjoita 3–5 sanaa post-it-lapulle!)

Liite 2: Infokirje tutkimuksesta

TUTKIMUS NUORTEN SOSIAALISESTA OSALLISUUDESTA

- Vastuutaho: MUCF:n (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor) Suomen osiosta vastaa yliopistonlehtori Matilda Wrede-Jäntti, HY, sosiaalityö
- Pienimuotoista tutkimusta/kartoitusta tehdään kaikissa Pohjoismaissa
- Kiinnostuksen kohteena on miten maissa nuoria sosiaalisesti osallistetaan (*ungas sociala inkludering*). Tätä tarkastellaan myös maantieteellisesti (mitkä ehdot vaikuttavat – rajaavat tai mahdollistavat – nuorten yhteiskunnallista osallistumista?) Tutkimuksessa haetaan eroja ja samankaltaisuuksia osallisuudessa eri ryhmien välillä. Toivomme myös mukaan ryhmän, joka koostuu sateenkaarinuorista.
- Lähtökohtana on nuorten aikuisten oma ääni. Nuori määritellään tässä tutkimuksessa 17–23 vuotiaaksi.
- Aineistokeruuta tehdään eri paikkakunnilla, sekä eri nuorten ryhmissä.

Hei,

tässä lyhyt esitys tutkimuksesta.

Pääteema: Nuorten aikuisten *sosiaalinen osallisuus* sekä osallisuus ja kokemus vaikuttamisen mahdollisuuksista suomalaisessa yhteiskunnassa

Tehtävien teema-alueet ovat (Katso kuva alla): 1) Kuuluminen 2) Vaikuttaminen 3) Osallistuminen 4) Peruspalvelujen saatavuus 5) Tuki (perheen ja verkostojen) ja haavoittuvaisuus (altistuminen)

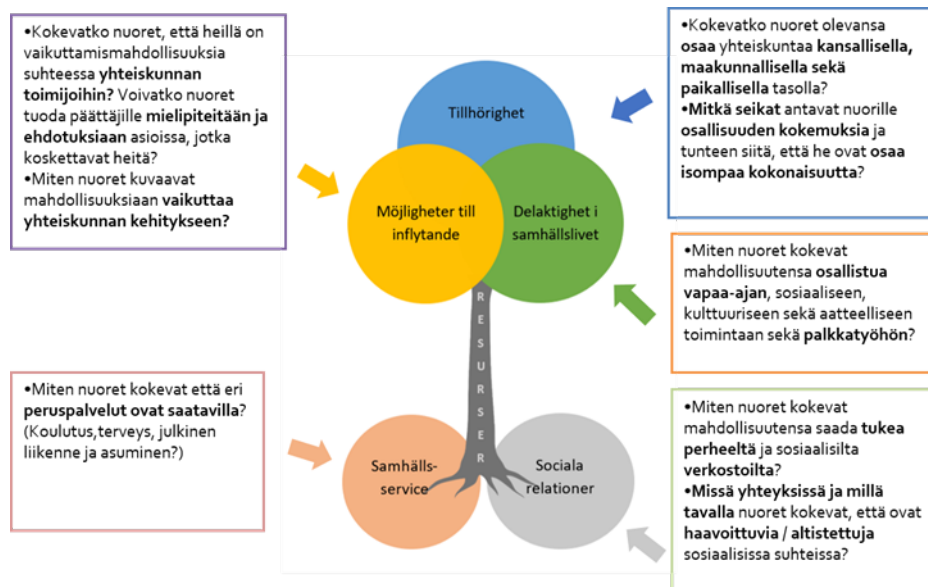
Aikataulu: Aineistokeruu kevät/alkukesi 2019; raportointi syyskuu 2019

Tutkimusmenetelmä: Ryhmässä, tehtävät ja kommentointi

Kohderyhmä: nuoret aikuiset (n. 17-23 v.)

Ryhmien lukumäärä: koko maassa vähintään 10 kpl; eri nuorten ryhmistä ja paikkakunnilta. *Haastattelukielet:* suomi ja ruotsi *Raportointi:* ryhmätasolla

Haastatteluihin osallistutaan *nimettömänä* eikä tutkimusprojekti kerää mitään rekisteri- tai asiakirjatietoja. Tutkimus vaatii kuitenkin *suostumuslomakkeen* täyttöö ja *tutkimuslupa* aineistokeruu yksikön vastaavalta.

Aikaisempi tutkimus osoittaa, että materiaaliset ehdot vaikuttavat vahvasti osallisuuden kokemukseen (YK 2016; EU 2004). Näissä tutkimuksissa osallisuutta on tutkittu lähinnä määrällisesti. Tilastollista tutkimustietoa on materiaalisesta ja taloudellisista oloista eri väestöryhmissä; sen sijaan tietoa on puutteellista *nuorten aikuisten kokemuksista osallisuudesta heille keskeisillä osa-alueilla*. Tähän tämän tutkimuksen tulisi pureutua.

Kiitos yhteistyöstä!

Matilda Wrede-Jäntti, yliopistonlehtori

Sosiaalityö, Helsingin yliopisto

matilda.wrede-jantti@helsinki.fi Puh. +358 (0) 50 318 39 47

Liite 3: Suostumuslomake

Suostumuslomake osallistumisesta NABO-tutkimukseen

Olen saanut tietoa NABO-tutkimuksesta, sen *sisällöstä ja tarkoituksesta* (Nuorten aikuisten kokemus osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksistaan Pohjoismaissa; katso myös infokirje tutkimuksesta). Olen tietoinen siitä, että kerättävä materiaalia tullaan käyttämään *tutkimustarkoituksessa* ja annan suostumukseni siihen. Olen myös tietoinen siitä, että osallistuminen perustuu luottamuksellisuuteen ja että *henkilöllisyyteni ei tule ilmi* myöskään tutkimustulosten raportoinnissa, joka tehdään *ryhmätasolla*. Raportoinnissa ei myöskään tulla mainitsemaan millä paikkakunnalla materiaali on kerätty.

Minulle on myös kerrottu, että *voin jättää vastaamatta* johonkin kysymykseen tai kokonaan *keskeyttää* tutkimukseen osallistumiseni missä tahansa vaiheessa, syytä ilmoittamatta.

_____ / _____ 2019

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Pohjoismaiden ministerineuvosto
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kööpenhamina
www.norden.org

NABO - nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta Suomessa

Nabo on projekti, joka lanseerattiin Ruotsin puheenjohtajuuskaudella Pohjoismaiden ministerineuvostossa vuonna 2018. Projektia johtaa Ruotsin Nuorisohallitus (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor) vuosina 2018-2020, ja sen tavoitteena on tehdä näkyväksi pohjoismaisten nuorten näkökulma sosiaaliseen osallisuuteen. Nuorten ääntä kuullaan heidän elämänsä koskevista asioista, ja tämän tiedon perusteella heille tullaan antamaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa poliittisiin päätöksiin.

Nuoria kehoitetaan kuvaamaan arkeaan ja sitä, miten he kokevat omat mahdollisuutensa ja niiden tiellä olevat esteet. Heidän kertomustensa perusteella Nabo-projekti kehittää pohjoismaisten nuorten sosiaalista osallisuutta koskevan viitekehyksen. Tämä raportti perustuu kohderyhmähaastatteluihin, joihin ottavat osaa nuoret eri puolilla Suomea.

Vastaavat tutkimukset toteutetaan muissa Pohjoismaissa, Färsaarilla, Grönlannissa ja Ahvenanmaalla.